

**UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA**

DIPLOMSKO DELO

**ZGODOVINA BANKE ZA MEDNARODNE PORAVNAVE IN NJENA
VLOGA DANES**

Ljubljana, april 2003

HELENA ZABAVNIK

IZJAVA

Študentka _____ izjavljam, da sem avtorica tega diplomskega dela, ki sem ga napisala pod mentorstvom _____ in dovolim objavo diplomskega dela na fakultetnih spletnih straneh.

V Ljubljani, dne _____ Podpis: _____

Kazalo

UVOD	1
1. NASTANEK BANKE ZA MEDNARODNE PORAVNAVE	2
1.1 Prve ideje in sodelovanje centralnih bank	2
1.2 Konferenca v Bruslju leta 1920 in konferenca v Ženevi leta 1922	3
1.3 Reparacije in Youngov plan	4
1.3.1 Mirovna konferenca v Versaillesu	4
1.3.2 Mednarodna konferenca v San Remu in Londonu	5
1.3.3 Dawesov in Youngov plan	5
1.4 Baden-Baden	7
1.5 Druga haaška konferenca	8
2. STATUT BIS	9
3. DEJAVNOSTI BIS	14
3.1 BIS kot reparacijska blagajna in kot depozitna banka	14
3.1.1 BIS kot reparacijska blagajna	14
3.1.2 BIS kot depozitna banka	18
3.2 Operacije BIS	19
4. PRAVNI IN ORGANIZACIJSKI PROFIL BIS	20
4.1 Struktura, organizacija in vodstvo BIS	20
4.1.1 Struktura, organizacija in vodstvo BIS v prvih letih delovanja	20
4.1.2 Struktura, organizacija in vodstvo BIS danes	21
4.1.2.1 Skupščina BIS	21
4.1.2.2 Uprava BIS	22
4.2 Članstvo BIS	22
4.3 Pravni položaj BIS	23
4.4 Zlati frank in bilanca stanja BIS	23
5. KRIZE, KI JIH JE PREŽIVELA BIS V SVOJEM DELOVANJU	24
5.1 Krize, ki jih je BIS preživela v svojem zgodnjem delovanju	24
5.2 BIS in brettonwoodska konferenca	26
5.3 BIS po padcu brettonwoodskega sistema	30
5.4 Deregulacija in globalizacija finančnih trgov	31
6. BIS IN NJENA VLOGA DANES	33
6.1 Forum za mednarodno monetarno in finančno sodelovanje	34
6.1.1 Skupina desetih (G10) guvernerjev centralnih bank	35
6.1.2 Baselski komite za bančni nadzor (Basel Committee on Banking Supervision)	35
6.1.2.1 Delovanje baselskega komiteja v svojih zgodnjih letih	35
6.1.2.2 Kasnejši razvoj	36
6.1.3 Komite sistema plačil in poravnav (Committee on Payment and Settlement Systems, CPSS)	37
6.1.4 Komite sistema globalnega financiranja (Committee on the Global Financial System, CGFS)	38
6.1.5 Tržni komite (Markets Committee)	38
6.1.6 Inštitut za finančno stabilnost (Financial Stability Institute, FSI)	38
6.1.7 Forum za finančno stabilnost (Financial Stability Forum, FSF)	38
6.1.8 Mednarodno združenje zavarovalniških nadzornikov (International Association of Insurance Supervisors, IAIS)	39
6.1.9 Mednarodno združenje depozitnega zavarovalnega društva (International Association of Deposit Insurers, IADI)	39
6.1.10 Druga področja sodelovanja med BIS in centralnimi bankami	39
6.2 Center za monetarno in ekonomsko raziskovanje	40

6.3 Banka za centralne banke	40
6.3.1 Bančne operacije	40
6.3.2 Investicijske storitve za centralne banke	41
6.3.3 Kreditne olajšave	41
6.3.4 Nadzor rizika	41
6.4 Posrednik in zaupnik	42
6.4.1 Mednarodni sporazumi o posojilih	42
6.4.2 Funkcija poroštvenega posrednika (Collateral Agent)	42
SKLEP	42
LITERATURA	45
VIRI	46
PRILOGE	
SLOVARČEK	

UVOD

V diplomskem delu bom poskušala predstaviti Banko za mednarodne poravnave (v nadaljevanju BIS); kaj je storila v preteklosti in kaj se od nje lahko pričakuje v prihodnosti. Še zlasti me je zanimal izvor idej in razmere, ki so omogočile vzpon BIS, danes najstarejše mednarodne finančne institucije. Analizirala sem strukturo in operacije BIS, s poudarkom na njenih dejanskih in morebitnih poslovnih dejavnostih.

V prvem poglavju diplomskega dela sem podrobno opisala faze ustanavljanja BIS. Za razumevanje namena in območja delovanja banke je zelo pomembno poznavanje ozadja, iz katerega BIS izvira. Težave reparacij, ki so same po sebi zelo obsežne, sem se dotaknila le toliko, kolikor je bilo nujno za poznavanje izvora BIS.

V drugem poglavju sem povzela glavne značilnosti statuta BIS in ga opisala po poglavjih, kot jih določa dejanski statut BIS.

V tretjem poglavju sem se dotaknila predvsem tistih dejavnosti BIS, za katere je bila odgovorna po Youngovem planu; v prvem podpoglavju sem opisala njeno delo reparacijske blagajne in depozitne banke. Navedla sem tudi tabelirane podatke o vpisu in izplačilu Youngovega posojila ter o izplačilu nemških anuitet, kar sem povzela po Henryju H. Schlossu. Schloss je edini avtor, ki je v svojem delu »The Bank for International Settlements« podal dejanske podatke o stanju reparacij in posojil. Podrobnejši podatki o višini, plačilu in razdelitvi reparacij pa so dostopni le pooblaščenim osebam v arhivu BIS.

Pravni in organizacijski profil banke sem opisala v četrtem poglavju diplomskega dela. Opisala sem strukturo, organizacijo in vodstvo BIS v njenih prvih letih delovanja ter današnje stanje na tem področju.

Krize, ki jih je preživela in doživela BIS, sem opisala v petem poglavju, razdeljenem na štiri podpoglavja. Večjo pozornost sem namenila brettonwoodskemu sistemu, ki je pomembno vplival na mednarodne finančne institucije v svojem obdobju trajanja (1944–1971).

V šestem poglavju sem na kratko opisala današnjo vlogo BIS ter njeno sodelovanje z različnimi komiteji in društvi. Večji poudarek sem namenila drugemu podpoglavju, ki opisuje Baselski komite za bančni nadzor, ki je danes pomemben in aktualen predvsem zaradi svojih kapitalskih standardov, ki veljajo v vseh državah sveta, ter nastajajočega »Basla II«.

Na koncu sem podala sklepne misli.

1. NASTANEK BANKE ZA MEDNARODNE PORAVNAVE

1.1 Prve ideje in sodelovanje centralnih bank

Enega prvih predlogov za mednarodno banko je podal Parižan Theophile De Pineau, ki je leta 1675 ženevskemu mestnemu svetu predlagal ustanovitev »Krščanske banke«, ki je bila poskus osvoboditve krščanske revščine. De Pineau je bil le napačno obveščen sanjač, je pa treba dodati, da mu je za svojo idejo uspelo dobiti nekaj podpore, čeprav mesto Ženeva nikoli ni odobrilo ustanovne listine (Schloss, 1958, str. 3).

Literatura je polna predlogov za finančno sodelovanje v različnih oblikah, toda zanimivih je le zadnjih nekaj. Pol stoletja pred izbruhom prve svetovne vojne je zaznamovalo obdobje novejših zgodovine, za katerega so značilni razpon zlate valute, mednarodnega liberalizma ter razvoj monetarnih unij in sodelovanja med centralnimi bankami. Francois in Levy sta se v svojih delih, člankih in na konferencah zavzemala za izdajanje mednarodnega denarja (Schloss, 1958, str. 4).

Izoblikovanje svetovnega gospodarstva v času visokega kapitalizma je že zgodaj vodilo k temu, da so nacionalne centralne banke v času kriz terjale podporo od enako usmerjenih sorodnih ustanov. Oblika sodelovanja med centralnimi bankami je bilo predvsem nudenje pomoči centralni banki v kritičnih trenutkih nezaupanja, ki je povzročilo hitro kopnenje njenih zlatih rezerv. Le-to pa je bilo značilno zlasti za »Bank of England«, ki je bila zaradi svojega togega bančnega statuta zelo občutljiva pri odtoku zlata in je zato večkrat uporabila pomoč »Banque de France«. Leta 1825 je med krizo v Angliji »Bank of England« dobila pomoč od francoske in nizozemske centralne banke. »Banque de France« je angleški ustanovi nudila dva milijona funtov šterlingov kredita na tri mesece. V resnici pa je bilo čez preliv poslanih štiristo tisoč funtov šterlingov in prihod tega zlata v London 19. decembra je krizo končalo. Leta 1836 pa je bila Anglija ponovno v krizi in takrat je prejela pomoč sindikata francoskih bank ter pomoč v podobni, a precej manjši obliki od skupine hamburških bank. V tem primeru so bile centralne banke le posrednice. Toda leta 1844 so v Angliji sprejeli ukrep »Bank Charter Act«, v katerem so strogo omejili emisijo bankovcev, zaradi česar »Bank of England« vse do leta 1890 ni potrebovala pomoči (Schloss, 1958, str. 8).

Leta 1847 pa je »Banque de France« potrebovala zasilno posojilo, ki ga je prejela od »House of Baring«, »Bank of England« in Rusije. Centralne banke so sodelovale še v letih 1890, 1898, 1906 in 1907, največkrat pa se je pojavljala »Banque de France«, saj je bila edina močna položaj in z dovolj zlatih rezerv (Schloss, 1958, str. 9).

Praktik finančne stroke, kot je Luzzatti, in teoretiki, kot sta Ansiaux in Wolf, so na začetku 20. stoletja iz dejstva o povezanosti svetovnega gospodarstva sklepali, da je treba izpeljati urejeno in redno sodelovanje centralnih bank, predvsem zato, da bi se namesto boja za svetovno zlato prepustili pametni porazdelitvi in urejeni izmenjavi (Salin, 1931, str. 1). Kajti

med centralnimi bankami je bilo pred letom 1914 zelo malo koordinacije (Johnson, 2000, str. 410).

Od teh zamisli ni bilo do vojne nič uresničenega. Med vojno se je vprašanje sodelovanja centralnih bank zavezniških oblasti priznavalo prej vsestransko kot pa nujno, toda tudi Briandschov plan o posebni kooperacijski banki ni bil izpeljan, kot vsi predlogi, ki so se nagibali v to smer. Po prvi svetovni vojni (1914–1918) so se sicer kopičili primeri, v katerih so se centralne banke različnih držav medsebojno podpirale; največkrat je šlo za sanacije nacionalnih valut, ki so bile izvedene s pomočjo mednarodnih valutnih kreditov centralnih bank (Salin, 1931, str. 1). Centralne banke so tako začele s skupnim delom na »ad hoc« bazi, da bi stabilizirale vrednost velikih valut in uredile poravnave plačil za povojno obnovo (Johnson, 2000, str. 410).

1.2 Konferenca v Bruslju leta 1920 in konferenca v Ženevi leta 1922

Leon Delacroix je na mednarodni finančni konferenci v Bruslju leta 1920 predstavil svoj projekt o mednarodnem inštitutu za kontrolo in emisijo. Poleg tega so bili na Društvo narodov v prvih letih njegovega delovanja naslovljeni še drugi podobni predlogi (Schloss, 1958, str. 4).

Ameriški javnosti sta bili junija leta 1921 predstavljeni dve posebni shemi. Ameriški bankir Frank A. Vanderlip je predlagal ustanovitev centralne banke s kapitalom v višini ene milijarde dolarjev v zlatu, emisija denarja pa naj bi bila krita minimalno z dvajsetimi odstotki v zlatu. Na podlagi teh rezerv bi bilo možno izdati zanesljive bankovce v višini petih milijard dolarjev, v katere bi zaupal cel svet in bi bili enotni v vseh državah, ki bi se vključile v shemo. Vissering je podobno predlagal organiziranje velike mednarodne menjalne banke, ki pa ne bi poslovala na osnovi hitro se spreminjajočih vrednosti denarja različnih dežel, temveč na osnovi stalnih obračunskih enot (Schloss, 1958, str. 4–5).

Mednarodna ekonomska konferenca v Ženevi leta 1922 je bila sklicana z namenom, da bi na njej razpravljali in se dogovorili o ekonomski obnovi srednje in vzhodne Evrope, na njej bi sodelovala tudi Sovjetska zveza. Če bi upoštevali pripravljala dela za to konferenco, ki so bila opravljena v Cannesu, bi lahko rekli, da bodo v Ženevi določili okvire odnosov med kapitalističnimi državami na eni strani in Sovjetsko zvezo na drugi. Zahodnoevropske države so v Cannesu sprejele stališče, da naj bi te odnose gradili na sodelovanju, ne glede na razlike v družbenoekonomskih sistemih, za kar se je zavezala tudi Sovjetska zveza (Benko, 1997, str. 184). Toda na tej konferenci so sprejeli med drugim sklep o tem, da bo mednarodno denarno reformo pospešilo nadaljnje sodelovanje med centralnimi emisijskimi bankami. Takšno sodelovanje centralnih bank pa pomeni možnost za uskladitev njihovih politik, brez omejevanja svobode posamezne centralne banke (Schloss, 1958, str. 5).

Lahko bi rekli, da je ustanovitev Banke za mednarodne poravnave (BIS) rezultat zgoraj omenjenih ekonomskih konferenc, ki sta neposredno po prvi svetovni vojni obravnavali

vprašanja povojnega ekonomskega razvoja. Na teh dveh konferencah sprejeti sklep o obvezi vsake države, da bo ustanovila lastno centralno banko, preko katere bo mogoče nadzorovati nacionalne denarne in finančne tokove, je bil povezan z rastočimi težavami v delovanju mehanizma mednarodnega zlatega standarda. Toda ustanovitev posameznih nacionalnih centralnih bank je terjala tudi določeno mero koordinacije, ki naj bi jo omogočilo sodelovanje z BIS (Kumar, 1984, str. 106–107).

Medtem ko naj bi zaradi planov, ki sta jih dokončali tako »Bank of England« kot tudi ženevska konferenca, prihajalo do rednega sodelovanja, pa je bilo le malo od tega uresničenega. Najpomembnejši napredek, ki so ga zabeležili v nasprotju s predvojnim časom, je bil ta, da so se v letih od 1925 do 1928 večkrat zbrali predsedniki največjih centralnih bank po svetu in debatirali o splošnem položaju, vendar pa niso sklepali po pravilu politične usmerjenosti (Salin, 1931, str. 2).

1.3 Reparacije in Youngov plan

1.3.1 Mirovna konferenca v Versaillesu

Formalni dnevni red mirovne konference v Versaillesu je bil namenjen sklenitvi mirovnih pogodb s poraženimi državami in ustanovitvi univerzalne mednarodne organizacije, ki naj bi zagotovila delovanje sistema kolektivne varnosti (Benko, 1997, str. 182). Mirovna konferenca v Versaillesu se je začela 18. 1. 1919.

Vrsta mirovnih pogodb, sklenjenih med silami antante in poraženimi državami, sestavlja versajski mirovni sistem. Med njimi je tudi mirovna pogodba Nemčije v Versaillesu, podpisana 28. 6. 1919. Vsekakor je bila sklenitev mirovne pogodbe z Nemčijo najtrši oreh za diplomacijo zmagovitih držav, saj so se pri tej pokazale največje razlike med njimi. To velja bolj za politična in ekonomska vprašanja kot za vojaška določila te pogodbe (Benko, 1997, str. 182–183).

Pariška mirovna konferenca, ki je z versajskim mirom postavila temelje ureditve sveta med obema vojnama, so ocenjevali različno. Na konferenci je sodelovalo 32 držav, toda na njej ni bilo poraženih in glavne odločitve so sprejeli trije ljudje: Woodrow Wilson, Lloyd George in George Clemenceau. Nemčija je bila proglašena za glavnega vojnega krivca in tako so ji določili, da naj bi petdeset let plačevala reparacije, izgubila je kolonije, letalstvo, večino mornarice, Alzacijo in Loreno ter del Poljske. Francozi so zahtevali, da naj bo višina reparacij celo 800 milijard zlatih mark, vendar so višino kasneje določale reparacijske komisije. Nemci so vse naštetu občutili kot strahotno krivico in ponižanje, kot nek »dokument sovraštva« (Repe, 1995, str. 55–56).

1.3.2 Mednarodna konferenca v San Remu in Londonu

Pomembna tema mednarodnih konferenc v San Remu in Londonu je bilo vprašanje nemških reparacij, od katerih si je veliko obetala Francija, ki je pričakovala, da bodo Nemčiji naložene reparacije za dlje časa onemogočile njen ekonomski ter s tem tudi politični in vojaški vzpon. S temi vprašanji pa je začela ekonomska problematika vse bolj okupirati državnike, ki so bili do tega trenutka navajeni na kabinetno politično diplomacijo 19. stoletja. Začetna vsota reparacij, ki so jo zavezniške države določile Nemčiji, je bila petdeset milijard zlatih dolarjev predvojne vrednosti. Nemčija bi morala tako letno plačevati dve milijardi zlatih dolarjev in 26 % svojega izvoza. Da bi bila zadeva še bolj zapletena, pa so v nemške reparacije vpletli zavezniške dolgove v ZDA, ki so znašali preko deset milijard zlatih dolarjev. Če bi zastavljeni načrt o reparacijah in z njimi povezanimi vojnimi dolgovi deloval, potem bi iz Nemčije odtekal velik del izvoza v Francijo, Veliko Britanijo in druge zavezniške države, nato pa iz teh dežel v ZDA na račun vojnih dolgov. Toda zastavljeni načrt ni uspel, saj Nemčija ni bila pripravljena nameniti dobršnega dela svoje proizvodnje izključno poravnavanju reparacij, ekonomike evropskih zaveznikov pa tudi niso bile sposobne absorbirati tako močnega pritoka nemškega blaga, ne da bi istočasno uvedle prilagajanje svojih ekonomskih struktur. Gospodarstvo ZDA brez prilagajanj ni moglo sprejemati toka blaga iz zavezniških držav. Uresničitev takšnih načrtov, ki bi zahtevali ogromno povečanje obsega svetovne trgovine, pa je bila vprašljiva (Benko, 1997, str. 185).

1.3.3 Dawesov in Youngov plan

Nemčija je sicer po letu 1924 plačevala reparacije tako, da je dobila veliko tujih dolgoročnih in kratkoročnih posojil, obseg katerih je bil nekajkrat večji od obsega reparacij. Toda proces razreševanja povezave med reparacijami in zavezniškimi dolgovi je bil postopen; in ga v prvi fazi poznamo kot Dawesov plan (1924), ki je bil neke vrste finančni kompromis v dokaj napeti situaciji (Benko, 1997, str. 185).

Predsednik Warren G. Harding je leta 1921 za prvega direktorja Oddelka ministrstva za proračun imenoval Charlesa Gatesa Dawesa. Leta 1923, ko je propadla nemška ekonomija, je ustanovil Komisijo strokovnjakov za zavezniško reparacijsko nalogo, ki je osnovala Dawesov plan za obnovo in stabilizacijo nemške ekonomije in dovolila postopno plačevanje nemških reparacij nekdanjim nasprotnikom. Dawes si je za to delo leta 1925 delil Nobelovo nagrado (Multimedia Encyclopedia, 1992).

Z Dawesovim planom so najprej zmanjšali letna nemška plačila, podaljšali so nadzor nad nekaterimi panogami nemškega gospodarstva in državnimi dohodki kot garancijo za plačila. Nemčija je tako dobila 800 milijonov zlatih mark posojila kot pomoč za stabilizacijo gospodarstva in nemške valute. Predvideli so tudi reorganizacijo nemških železnic in »Reichsbank«. Toda ta plan ni določil končnega zneska reparacij (Schloss, 1958, str. 25–26). Pogajanja glede Dawesovega plana pa so imela še eno dobro stran, in sicer so utrla pot za

sklenitev locarnskega pakta (1925) ter omogočila pristop Nemčije k Društvu narodov (Benko, 1997, str. 185).

Dawesov plan je v drugi fazi dopolnil Youngov plan. Owen D. Young je na reparacijski konferenci v Londonu leta 1924 pomagal pri pisanju Dawesovega plana. Leta 1929 pa je predsedoval na konferenci v Parizu, kjer so napisali Youngov plan prilagojenih reparacijskih dogovorov (Multimedia Encyclopedia, 1992). Youngova komisija je 10. marca 1929 izdala uradno izjavo o glavnih dejavnostih nove ustanove, 7. junija 1929 so dokončno podpisali ta pomemben dokument, leto kasneje, to je maja 1930, pa so ustanovili BIS na osnovi Youngovega plana. BIS naj bi tako prevzela funkcije, ki jih je do takrat opravljal glavni agent za reparacije v Berlinu, ter igrala vlogo zaupnika za Dawesova in Youngova posojila (BIS History, 2003).

Z Youngovim planom so predlagali nove funkcije BIS, ki bi morala tako najprej (Schloss, 1958, str. 30):

1. zamenjati svojo strukturo z miroljubnimi mehanizmi za reparacije v povojnem času;
2. ustvariti mehanizem za mednarodne prenose velikih količin sredstev, nastalih z reparacijami in vojnimi dolgovi;
3. vplivati na proces zamenjave finančnega mehanizma s političnim mehanizmom pri likvidaciji mednarodnih obveznosti Nemčije;
4. biti zaupnik, od Nemčije prejeti anuitete in jih izplačati državam upnicam;
5. prevzeti financiranje v dobrinah;
6. sodelovati pri prodaji obveznic, ki bi jih izdali za komercializacijo nemških anuitet;
7. sodelovati z obstoječimi emisijskimi bankami ter od njih prejemati klirinške in investicijske depozite.

Salin navaja naslednje naloge, ki naj bi bile dodeljene BIS na konferenci strokovnjakov pod vodstvom ameriškega eksperta Owen D. Younga. BIS naj bi (Salin, 1931, str. 2–3):

1. sprejemala nemške tribute in jih razdeljevala med prejemnike;
2. bila kontrolno mesto, ki pri težavah pri prenosu ali zbiranju skliče posebno posvetovalno komisijo;
3. bila emisijski in upravni urad za posojila, načrtovana za »mobilizacijo« nemških tributov; prvo posojilo je prispelo spomladi tega leta (1930) že kot polog;
4. prevzela ravnanje in nadzor stvarne dostave;
5. z dobički podpirala Nemčijo pri plačevanju tributov v zadnjih 22-ih letih Youngovega plana;
6. predvsem prispevala k rasti svetovne trgovine, in tako tudi na povečanje nemške zunanje trgovine, ter s tem olajšala prenos tributov.

Dokončno podobo nove mednarodne ustanove so izdelali predstavniki dežel podpisnic Youngovega plana na treh naslednjih konferencah – prva je bila prva haaška konferenca v

avgustu leta 1929, naslednja je bila v Baden-Badnu istega leta, tretja pa je bila imenovala druga haaška konferenca v januarju 1930. BIS je dobila tudi nalogo aktivnega vplivanja na splošne zmožnosti Nemčije pri izvrševanju njenih reparacijskih obveznosti tako, da ji je nudila kredite v tujih valutah in z naložbami na nemškem trgu. Ravno za ta namen so dežele upnice pri BIS vezale poseben dolgoročen depozit. BIS je uporabljala tudi reinvestiranja dela anuitet v markah na nemškem trgu ali pa odkupovanja nemške valute v obdobjih nestabilnosti (Schloss, 1958, str. 31, 35).

1.4 Baden-Baden

3. oktobra leta 1929 je v Baden-Badnu potekalo srečanje Organizacijskega komiteja, ki je trajalo do 16. novembra 1929 pod predsedstvom Jacksona Reynoldsa. Poglavja, o katerih so odločali, so bila: 1. lokacija BIS; 2. odnos vlad do BIS; 3. valuta, v kateri naj bodo obveznice; 4. cilji BIS in funkcije, ki naj bi bile skladne s konzervativno ekonomsko prakso in monetarno stabilnostjo (Schloss, 1958, str. 33).

Tudi izbor sedeža banke je znak in izid boja nacionalnih gospodarstvenikov in nacionalne politike za novo mednarodno ustanovo. Za sedež BIS je bil izbran Basel, za kar pa se mora to staro bančno mesto le malo zahvaliti svoji zgodovini, tedanji finančni moči in prometno-tehničnemu položaju, ter bolj posebnemu dejanskemu stanju, da so bili drugi bančni sedeži po vrsti izločeni zaradi nasprotovanja nekaterih udeleženi velesil. London je spodneslo zaradi oporekanja Francije, Amsterdam zaradi Francije in Belgije, Bruselj zaradi francoskega priporočila in nemške zavrnitve, Zürich zaradi nemškega priporočila in francoske zavrnitve. Tako je bil izvoljen Basel kot mesto z najmanj oz. z malenkostnimi nasprotovanji (Salin, 1931, str. 5). Za enoto obračuna so izbrali švicarski zlati frank.

Banki je prepovedano: izdajanje bankovcev, sprejem menic, odprtje vladnih tekočih računov in dodelitev posojil vladam, prevladujoči vpliv na podjetja in tudi nepremičninski posli. Resnično priznanje poslovne skupine mora izhajati iz tega, da je že Youngov plan predlagal pomembnejša pooblastila, vendar ni predvideval prepovedi. Prepovedi so torej nekaj novega in značilnega; v njih se vidijo nadaljnji izidi boja za oblast v Baden-Badnu. To najmanj velja za prvo točko: da BIS ne bi dobila emisijske pravice, vendar je bilo tako mnenje večine pariških strokovnjakov. Ob tem je popolnoma nova prepoved akcepta, pri čemer se je zbal City iz Londona za svoje prevladujoče mesto na akceptnem trgu ter je od vsega začetka upošteval možnost, da je BIS nevarna konkurenca. Prepoved dajanja posojil vladam je bilo v skladu z angleškim stališčem, ki pa je hotel ovirati vsakršen odnos med BIS in vladami. Vendar je ta prepoved v resničnosti obstajala le na papirju, saj je bilo nesmiselno pri tem, da je BIS dovolila eskont državnih zakladnih menic – pooblastilo, ki je ustrezalo ameriškemu pojmovanju, si je po možnosti zamišljalo podporo manipuliranju preko nove banke na svojem denarnem trgu. Kar je tudi utegnilo biti vzrok – izid je vsekakor jasen, da se ne sme odobravati neposrednih posojil vladam, pač pa posojila v obliki odkupa zakladnih menic in drugih kratkoročnih, vsak čas tržnih državnih obveznic (Salin, 1931, str. 8).

Med dovoljenimi posli BIS so predvsem pomembne različne dejavnosti, ki se nanašajo na nakup in prodajo zlata ter vzdrževanje depojev zlata, pa tudi odobritev posojil centralnim bankam in najemanje posojil. S tem naj ne bi bila BIS samo kot vsaka banka, ki ji je dovoljen nakup in prodaja zlata, temveč je s tem pooblastilom določena poveritev nalog BIS, ki obsega t. i. zlati kliring, katerega razširjenost zmanjšuje transporte zlata iz države v državo. S tem pooblastilom je BIS skorajda centralna banka centralnih bank (Salin, 1931, str. 9).

1.5 Druga haaška konferenca

Naslednji korak je bila druga haaška konferenca v januarju leta 1930. Schacht je povzročil krizo, ko je 14. januarja oznanil, da »Reichsbank« ne bo sodelovala pri ustanavljanju BIS. Šele ko so mu povedali, da bodo druge bančne skupine sodelovale tudi, če »Reichsbank« ne bo sodelovala, je umaknil svoja nasprotovanja (Schloss, 1958, str. 35–36). Na haaški konferenci so medvladni dogovori končno dobili svoj epilog, in tako je bila zagotovljena ustanovitev BIS, ki jo je omogočila skupina šestih centralnih bank in finančnih institucij Združenih držav. Namen te nove mednarodne organizacije ni bila samo funkcija zastopnika pri vzpostavitvi Youngovega plana, temveč tudi spodbujanje centralnobančnega sodelovanja in nudenje dodatne olajšave za mednarodne finančne olajšave (Profile of the BIS – Historical background, 2003).

Na tej konferenci se je osnoval dogovor o zaupanju. V Haagu je 24 vlad sprejelo 14 ločenih dokumentov. Švica je 24. februarja 1930 BIS odobrila ustanovno listino. Glavni dokumenti, ki so se nanašali posebej na BIS, so bili: dogovor o zaupanju, VIII. aneks Youngovega plana ter konvencija med Švico in šestimi glavnimi državami (Belgijo, Francijo, Nemčijo, Veliko Britanijo, Italijo in Japonsko). Ta kasnejši dokument vsebuje še statut in ustanovno listino BIS, ki pa so jo poleg centralnih bank omenjenih držav podpisale še številne finančne institucije Združenih narodov (Schloss, 1958, str. 36–37).

Cabiati je v obravnavani plan vključil spremembe, ki jih je novi institut izkusil preko političnega zastopnika udeleženih držav na tej Drugi haaški konferenci. Nekaj njegovih predlogov je bilo nespremenjenih prevzetih v osnutku dokončnega teksta pariških strokovnjakov. Najpomembnejši predlog se sklicuje na zagotavljanje pri BIS vplačanih depozitov. To je točka načelnega pomena, smotrna pri navajanju jasnih prikazov avtorjevega miselnega toka nekaterih dejstev (Cabiati, 1931, str. 15).

Strokovnjaki so v Parizu zapisali, da bi moralo vodstvo BIS slediti predvsem vzdrževanju njene likvidnosti. Zaradi tega naj bi BIS upoštevala naslednje predpise kritja:

1. vloge na obračunskem računu – vse vsote na obračunskem računu BIS naj bi se uporabljale izključno samo za obračunske namene med lastniki računov;
2. dnevne zapadlosti vlog – za kritje teh vlog naj bi BIS vzdrževala najmanj 40 % v zlatu ali pa v devizah proti svoji vrednosti zlata;

3. omejene vloge – vloge, plačljive v roku 15 dni ali manj, naj bi veljale kot kratkoročne vloge. Za kritje vlog na računu omejenih vlog naj bi BIS vzdrževala najmanj 25 % v zlatu ali pa v devizah proti svoji vrednosti zlata.

Toda ta popolnoma preišljen aparat je izginil iz dokončnega statuta. V 26. členu pa so zapisali, da BIS izvaja svoje posle, upoštevajoč vzdrževanje svoje likvidnosti, zaradi česar sta tudi usklajeni dospelost aktive in narava obveznosti. Upravni svet tako določi, glede na obveznosti BIS, sorazmerno sestavo njene aktive glede na valute (Cabiati, 1931, str. 15–16).

Na podlagi povzetka iz haaške konvencije lahko razberemo, da so pristojni predstavniki vlad Nemčije, Belgije, Francije, Velike Britanije, severne Irske, Italije in Japonske na eni strani ter vlad švicarske konfederacije na drugi strani, zbrani na haaški konferenci 20. januarja 1930, sklenili (Extracts from the Hague Convention, 1930):

1. člen: Švica se bo brez odlašanja zavzela za odobritev ustanovne listine BIS, ki bo pravnomočna. To pomeni, da ne bo preklicala te listine, ne bo nič dodajala ali dopolnjevala ter ne bo odobrvala amandmajev k statutom bank, omenjenih v četrtem členu te listine, drugače kot v dogovoru z drugimi vladami podpisnicami.

2. člen: Kakršen koli spor med švicarsko vlado in katero koli drugo vlado podpisnico, zaradi interpretacije ali izvajanja obstoječe konvencije, bo predan arbitražnemu sodišču, ki ga zahteva haaški sporazum iz januarja leta 1930.

3. člen: Ko bo konvencija stopila v veljavo, bo švicarska vlada dala pobudo za potrebne ustavne postopke, da bi dobila privolitev državljanov Švice za dejansko dopolnjevanje odločb sedanje konvencije v vseh letih obstoja BIS.

BIS je začela s svojimi dejavnostmi 17. maja 1930 in je tako najstarejša mednarodna finančna organizacija (Profile of the BIS – Historical background, 2003).

2. STATUT BIS

V statutu so do potankosti definirali pravni položaj, strukturo in omejitve BIS. V tretjem členu *prvega poglavja* statuta BIS, ki obravnava ime, sedež in cilje, so naštetih naslednji cilji BIS: podpiranje sodelovanja med centralnimi bankami, nudenje dodatnih olajšav pri mednarodnih finančnih operacijah ter delovanje kot zaupnik pooblaščenec ali agent v mednarodnih finančnih poravnava, ki ji bodo zaupane (Statutes of the Bank for International Settlements, 2001, str. 1). Statut iz leta 1930 je vseboval tudi četrti cilj BIS, ki se je nanašal na Youngov plan, a je bil leta 1969 iz njega izbrisan (The Bank for International Settlements and the Basle Meetings, 1980, str. 84). Ta četrti cilj je bil v veljavi v dobi Youngovega plana in je vseboval naslednje točke: izvajanje v planu določenih funkcij, vodenje poslov olajšanja izvedbe plana ter nadzor ukrepov plana pri upravljanju in delovanju BIS (Schloss, 1958, str. 39).

Drugo poglavje statuta govori o kapitalu BIS. Leta 1930, to je ob ustanovitvi BIS, je bil odobren osnovni kapital v višini 500 milijonov zlatih švicarskih frankov, ki je bil razdeljen na 200 000 delnic enake vrednosti, tj. 2500 švicarskih frankov. To je bila prva tranša osnovnega kapitala BIS. Toda ob odobritvi kapitala je bilo treba vplačati 25 % vsake nominalne delnice (Schloss, 1958, str. 39–40). Vplačanih 25 % nominalne delnice pa je stvarni vložek, ki je skupaj z denarnim vložkom delniški kapital. Pri sočasni oziroma simultani ustanovitvi je vsebinsko bistvo v tem, da najmanj ena ali več fizičnih oziroma pravnih oseb sprejme in podpiše statut ter da najmanj eden ali več ustanoviteljev tudi prevzame delnice in opravi denarna plačila zanje v višini najmanj ene četrtine oziroma 25 % njihove nominalne vrednosti in tako omogoči instituciji trajno in prosto razpolaganje s stvarnimi vložki (npr. pravice iz patentov) (Puharič, 2001, str. 85–86). Za prve delniške družbe je značilno, da so zbirale kapital tako, da so ustanovitelji s pozivom povabili javnost, da naj vpiše delnice (Puharič, 2001, str. 134). Sedem ustanovnih institucij je z enakimi deleži, vsaka je podpisala 16 000 delnic, zagotovilo celotni kapital. Ostanek pa naj bi se, v roku dveh let, prodal tistim državam, ki so pri reparacijah videle lastne interese in katerih valuta je zagotovila pogoje zlate valute, in to v višini 8000 delnic na posamezno državo. Tako so skoraj vse evropske centralne banke postale članice, saj so prodali 61 600 delnic. Preostalih 26 404 delnic pa so enakopravno porazdelili med sedem glavnih garantov za kapital. 12. junija 1950 so svoje delnice plačale še po vojni nastale centralne banke Islandije, Irske, Portugalske in Turčije, tako da so prvotni garanti kapitala BIS vrnil nekaj svojih delnic (Schloss, 1958, str. 39–40).

Ostali dve tranši po 200 000 delnic vsaka pa naj bi bili izdani po pogojih, določenih v 5. in 6. členu statuta BIS. Odobritev celotne druge tranše po 200 000 delnic je zajamčila skupina centralnih bank (Statutes of the Bank for International Settlements, 2001, str. 1). Leta 1969 je bila z amandmajem izvršena večja sprememba statuta, s čimer sta bili izdani zgoraj omenjeni preostali tranši osnovnega kapitala BIS. Tako je bila druga tranša ponujena obstoječim lastnikom delnic. Tudi pri drugi tranši so bile delnice plačane do 25 % nominalne vrednosti, te nove delnice je BIS plačala iz lastnih rezerv. V tretji tranši pa so bile delnice namenjene novim članicam – centralne banke Avstrije, Kanade, Japonske in Južne Afrike. Delnice tretje tranše pa uprava BIS izdaja po svoji presoji (The Bank for International Settlements and the Basle Meetings, 1980, str. 100).

Celotna odobrena skupna vrednost osnovnega kapitala danes tako znaša 1 500 milijonov zlatih frankov, razdeljenega v 600 000 delnic enake nominalne vrednosti, kar znaša 2 500 zlatih frankov na delnico, izstavljenih pa je 529 125 delnic. Plača se jih do 25 % njihove nominalne vrednosti, kar znaša 625 zlatih frankov na delnico. Ko je bil določen začetni kapital BIS, so bile javnosti prodane vse delnice, ki jih je imela v lasti Amerika, ter del delnic, ki sta jih imeli Belgija in Francija. Približno 14 % delnic BIS je konec leta 2000 ostalo v rokah zasebnikov. 8. januarja leta 2001 so po izredni skupščini dodali v statut omejitev lastništva delnic BIS izključno na centralne banke, delnice, ki so si jih imeli zasebniki, pa so odkupili s plačilom v obliki kompenzacije (Profile, 2002, str. 2). Tako so na izredni skupščini 8. januarja 2001 spremenili statut BIS, omejili pravico delnic BIS izključno na centralne banke ter s tem sprožili obvezen oziroma pooblaščen odkup 72 648 delnic ameriških,

belgijskih in francoskih izdaj, ki so jih imeli zasebniki (nečlani centralnih bank), s kompenzacijo 16 000 švicarskih frankov za delnico. Delnice, ki niso bile izdane v eni od treh omenjenih izdaj v lasti centralnih bank, je BIS odkupila po isti ceni, in sicer 2 304 delnic, od katerih jih je 500 odkupila po 31. marcu 2001. Uprava bo v določenem času ponovno razdelila te delnice obstoječim delničarjem centralnih bank, ki so članice BIS, na primeren način. Volilne pravice, ki so vezane na te delnice, ostajajo nespremenjene; še vedno jih lahko koristijo ameriške, belgijske in francoske centralne banke (BIS 71st Annual Report, 2001, str. 184).

V tretjem poglavju statuta so določena pooblastila BIS, ki zajemajo vse dejavnosti, ki jih lahko, in tiste, ki jih BIS ne sme opravljati. Operacije preko BIS morajo biti v skladu z monetarno politiko centralnih bank držav, kjer potekajo. To določilo je zelo pomembno predvsem za tiste, ki so se bali, da bi iz BIS nastala mogočna mednarodna velesila, ki bi lahko ogrožala državno suverenost. Uprava BIS odloča o dejavnostih BIS, toda statut dovoljuje nekatere dejavnosti (Schloss, 1958, str. 41). BIS lahko zlasti:

- a) kupuje in prodaja zlate kovance ali palice za lastni račun ali za račun centralnih bank;
- b) ima zlato za svoj lastni račun pod lastninskim znakom v centralnih bankah;
- c) sprejema v varstvo zlato za račun centralnih bank;
- d) posoja in si izposoja od centralnih bank za zlato, menice in druge zelo likvidne kratkoročne obveznosti ali pa za druge priznane vrednostne papirje;
- e) diskontira, rediskontira, kupuje ali prodaja z ali brez njenih prenosnih menic, čekov in drugih zelo likvidnih kratkoročnih obveznosti, vključujoč zakladne menice in druge kratkoročne državne vrednostne papirje, ki so splošno prodajni;
- f) kupuje in prodaja valute za lasten račun ali za račun centralnih bank;
- g) kupuje in prodaja unovčljive vrednostne papirje, razen delnic za lasten račun ali za račun centralnih bank;
- h) omogoča diskont centralnobančnih menic, vzeti iz njihovega portfelja, in rediskont s centralnobančnimi menicami, vzeti iz lastnega portfelja BIS;
- i) odpira in ohranja tekoče ali pa depozitne račune centralnih bank;
- j) sprejema depozite centralnih bank na tekoči ali depozitni račun; depozite v povezavi z dogovorom o zaupanju, ki je bil lahko sklenjen med BIS in vlado o mednarodnih poravnava; drugi depoziti, ki po mnenju uprave spadajo znotraj obsega BIS-inih funkcij.

BIS lahko ravna kot agent ali korespondent katere koli centralne banke ter sklepa pogodbe, po katerih ukrepa kot zaupnik pooblaščenec ali agent v mednarodnih poravnava (Statutes of the Bank for International Settlements, 2001, str. 4).

BIS pa ne sme (Statutes of the Bank for International Settlements, 2001, str. 5):

- a) izdajati vrednostnih papirjev, takoj izplačljivih nosilcu;
- b) akceptirati menic;

- c) dajati predujmov vladam držav;
- d) odpirati tekočih računov v imenu vlad držav;
- e) pridobiti prevladujočih deležev v kakem podjetju;
- f) imeti materialnih dobrin, razen tistih, ki so potrebne za lastno poslovanje.

25. člen tega poglavja je namenjen upravljanju BIS za ohranitev njene likvidnosti. Naložbe naj bodo usklajene z ročnostjo in z naravo virov sredstev, delež aktive, ki jo ima BIS v posamezni valuti, pa naj bo določen s pričakovano dospelostjo na strani virov sredstev (Statutes of the Bank for International Settlements, 2001, str. 5).

Četrto poglavje statuta opisuje vodstvo BIS, ki ga predstavlja uprava. Uprava šteje šest »ex officio« direktorjev, guvernerjev centralnih bank Belgije, Francije, Nemčije, Italije in Velike Britanije, ter predsednika odbora guvernerjev za Zvezni sistem rezerv ZDA. Vsak »ex officio« član določi še enega predstavnika iste nacionalnosti. Statut tudi določa volitve članov uprave, in sicer ne več kot devet guvernerjev drugih centralnih bank članic (Profile, 2002, str. 1). Tradicionalno so to guvernerji centralnih bank Nizozemske, Švedske in Švice. ZDA pa nikoli niso izkoristile te pravice iz statuta. Z navadno večino se sprejemajo odločitve uprave BIS (Schloss, 1958, str. 42).

Peto poglavje definira skupščino BIS. Na skupščini imajo centralne banke glasovalno pravico proporcionalno s številom podpisanih delnic države, ki jo institucija predstavlja na skupščini (Statutes of the Bank for International Settlements, 2001, str. 7).

Šesto poglavje govori o računih in dobičku. 48. člen pravi, da finančno leto BIS teče od 1. aprila enega leta do 31. marca drugega leta ter da se je prvo finančno leto izteklo 31. marca leta 1931. BIS naj bi izdajala letno poročilo in vsaj enkrat mesečno izpisek iz računa v takšni obliki, kot ga predpiše uprava. Letni neto dobiček BIS pa se deli (Statutes of the Bank for International Settlements, 2001, str. 8–9):

1. 5 % tega neto dobička ali tak delež teh 5 %, kot je to potrebno, se bo vplačalo v Uradni rezervni sklad, dokler sklad ne bo dosegel 10 % sedanjega vplačanega kapitala BIS.
2. Nato se bodo neto dobički porabili za izplačilo dividend, kot je bilo to določeno na skupščini glede predloga uprave. Delež neto dobičkov, ki se bodo uporabili za to, bo vključeval vsoto (če obstaja), ki jo želi uprava dvigniti iz posebnega rezervnega sklada dividend (Special Dividend Reserve Fund) BIS, kot je to določeno v 52. členu.
3. Ko so zagotovljena sredstva za zgoraj omenjeni sklad, se polovica preostalih letnih neto dobičkov vplača v splošni rezervni sklad BIS, dokler ta ni enak vplačanemu kapitalu. Nato se vplača 40 % v splošni sklad, dokler ni višina vplačanega kapitala dvakrat tolikšna kot vplačani kapital. Nato se vplača 30 %, dokler ne doseže trikratne vrednosti vplačanega kapitala. Potem se vplača 20 %, dokler splošni sklad ne doseže štirikratne vrednosti vplačanega kapitala; 10 % dokler ne doseže petkratne vrednosti vplačanega kapitala, in od tu naprej se vplačuje 5 %.

4. Skupščina bo na predlog uprave nato določila, v kakšne namene se bo porabil preostali neto dobiček, seveda če se del tega dobička lahko dodeli delničarjem s prenosom tega deleža v dividendni sklad.

Razdelitev dobička skoraj dobesedno ustreza predlogom, določenim v Youngovem planu. Ta razdelitev dobička predvideva oblikovanje močnega rezervnega sklada, najvišjo dividendo v višini 12 % ter tudi udeležbo Nemčije pri hipotetičnem preostalem presežku, ki bi olajšal plačilo tributov v zadnjih 22 letih, če si seveda Nemčija lahko privošči deleže v višini najmanj 400 milijonov mark rajha (RM) (Salin, 1931, str. 10).

Sedmo poglavje je namenjeno splošnim predpisom, kot so likvidacija, amandmaji k statutu, reševanje sporov na arbitražnem sodišču, določenem v haaškem sporazumu (Statutes of the Bank for International Settlements, 2001, str. 9–10).

Dejavnosti BIS so s statutom manj omejene, kot je predvideval Youngov plan. Kot sem že prej omenila, izvira prepoved akcepta menic iz strahu »Citya« iz Londona, ki je videl v BIS nevarno konkurenco na akceptnem trgu. Prepoved dajanja posojil vladam je bila v skladu z angleškim stališčem, ki je hotelo ovirati vsakršen odnos med BIS in vladami (Salin, 1931, str. 8). Tako BIS ne sme neposredno financirati dela vlad ali pa pospešiti plačil vlad, razen v posebnih primerih mednarodnih poravnjav. BIS tudi ne sme ustvarjati denarja tako kot druge banke in imeti vloge industrijskega vlagatelja (Johnson, 2000, str. 411).

BIS lahko opravlja skoraj kakršne koli finančne storitve za centralne banke. Depoziti zlata, valute in jamstva so hranjeni v centralnih bankah ustreznih bank. »Federal Reserve Bank New Yorka« je korespondent BIS na ameriškem trgu. Od leta 1986 BIS opravlja svojo funkcijo kot agent za zasebni »European Currency Unit« (ECU) klirinški sistem (Johnson, 2000, str. 411).

Statut je utemeljen v ustavnem zakonu in je tako, kot že omenjeno, tudi zavarovan proti spreminjanju, toda Švica ni smela overiti nobene spremembe pomembnejših paragrafov statuta brez privolitve vlad Belgije, Nemčije, Francije, Velike Britanije, Italije in Japonske (Salin, 1931, str. 10). Celoten statut BIS je prikazan v prilogi 1.

3. DEJAVNOSTI BIS

3.1 BIS kot reparacijska blagajna in kot depozitna banka

Obvezne funkcije BIS, ki so natančno navedene v Youngovem planu ter v zaupniškem dogovoru, bi lahko povzeli kot (Schloss, 1958, str. 46):

- a. nadzor delne komercializacije reparacijskega dolga;
  - b. pridobivanje nemških reparacij;
  - c. delovanje kot finančni agent za zaupnika nemškega zunanjega posojila iz leta 1924 (Dawesovo posojilo);
  - d. delovanje kot zaupnik za vsa izdana posojila za mobilizacijo reparacijskega dolga;
  - e. upravljanje nemških anuitet in njihova distribucija med države upnice.
- } reparacijske
} funkcije
- } funkcije
} zaupnika

3.1.1 BIS kot reparacijska blagajna

Salin je šaljivo zapisal, da BIS ni nič drugega kot reparacijski agent za delnice. Ta označitev je sicer bistveno pretirana, tiče pa se tedanjih najpomembnejših in dobičkonosnih delov delovanja. To je tisti del, ki teoretično in praktično ni nudil nobenih posebnih, novih vprašanj. BIS je prevzela dotedanje zaupniške in kontrolne naloge reparacijskega agenta, tako da niso ustanovili nobenih novih osnovnih oblik, temveč so samo prehajali iz dosedanjih političnih oblik v gospodarstvu na bančne ali pravilnejše: to je bila tributna blagajna nekega političnega organa, prenesena na bančno institucijo, ki sta ji bila naložena pobiranje in porazdelitev tributov. S tem pa reparacijska naloga BIS ni izčrpana. Veliko več pooblastil ji je dodeljevala ekspertiza, ki ji je omogočala olajšanje tributnega plačevanja in odpiranje novih poti pridobivanja deviz ter pretok za Nemčijo. Poleg tega je bilo treba raziskati, ali novi bančni mehanizem bolje izpeljuje enostavnejše pretoke, kot jih zmore agent, ki mora uporabljati pomoč obstoječih bank (Salin, 1931, str. 12).

Odgovor na to zadnje vprašanje je bil odvisen predvsem od tega, kolikšna teža se je pripisovala pretočnim problemom. Za tiste – ki so menili, da gre za navidezen problem, da je prenos preko notranjega zbiranja tributov že zagotovljen in da ni več možen dodaten deflacijski pritisk »Reichsbank«, s katerim bi preko znižanja ravni cen v Nemčiji dosegli dejavnost nemške trgovinske bilance in tako pridobili sredstva za pretok – je bila ustanovitev posebne reparacijske banke odvečna. Edina pomoč, ki jo je lahko BIS izkazovala, je bila v tem, da je lahko s svojo kreditno politiko in morda tudi z vplivom kreditne politike na države upnice dosegala olajšanje nemške deflacije. Kdor je nasprotno računal na probleme pri pretoku ali celo na popoln neuspeh, je moral dati večji pomen reparacijski banki. Možno je bilo, kajti dejanski pomen je bil iz političnih vzrokov preko novega plana bolj omejen kot iz bančnih razlogov. Dejstvo je, da je bila odgovornost za pretok držav upnic pretirano obremenjena v Dawesovem planu. Izkazalo se je, da je to bila pobuda za revizijo, kajti v

Youngovem planu je bila naložena samo vsa odgovornost za pretok Nemčije, brez upoštevanja, da je na novo ustanovljena BIS ponudila možnost, da bi pretoke popolnoma nevtralizirala. Če bi se odločili, da bi določili nadomestilo nemških tributov s plačilom v markah nemškega rajha (RM) BIS, bi bila tako oblika in čas spremembe prepuščena BIS, s čimer bi otežili nemško prošnjo moratoriju. Tako bi pretok služil kot vzvod za odstranitev revizije novega plana. Toda do tega ni prišlo. Za pretok je ostala odgovorna Nemčija, BIS pa ni imela več naloge izvajanja pretoka, temveč ga je morala začasno olajšati (Salin, 1931, str. 12–13).

Toda Youngov plan ni pričakoval samo učinek olajševalne vloge BIS kot tehničnega sredstva, temveč tudi kot ustvarjalno dejavnost. K stabilnosti mednarodnih financ in razširitvi svetovne trgovine so prispevali: narava anuitet in velik obseg plačil, ki so morali biti preneseni v devizah, ter istočasno vzpostavitev priložnosti in nujnost obstoječega aparata za oskrbovanje mednarodnih izplačevanj z novimi možnostmi, pa tudi z uporabo kreditov znotraj razumnih meja (Salin, 1931, str. 13–14).

Postavitev »stabilnosti mednarodnih financ« je pripadala bolj h kooperacijski kot reparacijski nalogi, zaradi česar so jo obravnavali šele kasneje. Postavljalo pa se je pomembno vprašanje, če in kako daleč je dejansko zmogla BIS pri prispevanju k razširitvi svetovne trgovine. Upoštevati je treba, da za olajšanje plačevanja tributov nikakor ni zadoščala samo »razširitev svetovne trgovine«. Domneva se, da je BIS razširitev podpirala tako, da je absolutna velikost nemške zunanje trgovine ostala nespremenjena in da se je celotna rast izvajala v državah upnicah. Lahko bi govorili o določenem olajšanju za Nemčijo, toda največ do mere, ki je še dopuščala očiten sorazmeren delež Nemčije v svetovni trgovini in zmanjšala nevarnost, da bi postal močan nemški izvoz tributov držav upnic varnostni ukrep proti »reparacijskemu dampingu«, podobno je bilo možno ukrepati tudi glede zvišanja carin (Salin, 1931, str. 14).

Olajšanje reparacijskega odplačevanja naj bi ostalo v zadnjih 22 letih Youngovega plana preko dodelitve iz udeležbe v dobičku BIS. Youngov plan je ostal v veljavi 59 let. Na podlagi tega popolnoma nerealnega sprejetja bi BIS izkazovala letni čisti dobiček v višini 25 % in šele takrat bi mogoče dobički iz leta 1930 do leta 1964 za silo zadoščali, da bi krili edino nemško letno plačilo. Toda realno Youngov plan od BIS ni pričakoval niti najmanjšega olajšanja nemškega tributnega bremena (Salin, 1931, str. 16–17).

Če bi bila pogajanja glede Youngovega javno razpisanega posojila primerna, bi hitro privedla do zaključka, tudi če bi se dogodila boljša uvrstitev Youngovega javno razpisanega posojila. Če bi emisijske banke zadržale padce tečajev, bi bilo nespametno, da bi bili pripravljene sprejeti kapital sveta s prevzemom v višini 10 milijard tributnega posojila. Gotovo je Youngov plan označil del tributov za nedoločljive, ob mnenju, da je bila preko tega zagotovljena »mobilizacija«. Toda tudi BIS je morala pri vsakem poskusu mobilizacije računati na to, da pretočna zaščita ni delovala zaviralno. Namesto dejstva, da je nemška preobremenjenost postala opaznejša in da po pravilu kapitalisti neradi pridobijo prednostne obveznice, če je plačilna sposobnost dolžnikov ogrožena s prekomernimi tributnimi

terjatvami (Salin, 1931, str. 23–24). Mobilizacija nemških vojnih dolgov je tako pomenila poskus pretvorbe vsaj dela teh dolgov v komercialne obveznosti. Taka rešitev je bila dosežena z Dawesovim planom, ki je del reparacij spremenil v dolg nemških železnic in industrije. Youngov plan je poskušal nemška odplačila pospešiti s kapitalizacijo dela anuitet. BIS je po svojem začetnem delovanju izdala prvo in edino serijo obveznic v višini 350 milijonov dolarjev iz naslova Youngovo posojilo. Kot je razvidno iz tabele 1, so bile obveznice prodane na devetih trgih vrednostnih papirjev v skupni vrednosti 302 117 milijonov dolarjev, vendar je zaradi političnega in gospodarskega razvoja v Nemčiji njihova vrednost nenehno padala (Schloss, 1958, str. 46–47).

Tabela 1: Vpis in izplačilo Youngovega posojila (v milijon dolarjev)

Država	Neto vrednost prodanih obveznic	Vrednost dobljenih sredstev	Dobljena sredstva izražena v %
ZDA	85 956	–	–
Francija	84 735	133,1	44,1
Velika Britanija	49 334	50,4	16,7
Švedska	25 328	–	–
Nizozemska	25 097	–	–
Švica	15 026	–	–
Nemčija	7 499	100,6	33,3
Italija	4 916	50,4	4,4
Belgija	4 226	–	–
Japonska	–	2,1	0,7
Jugoslavija	–	1,9	0,6
Portugalska	–	0,7	0,2
STROŠKI	–	0,1	0,05
SKUPAJ	302 117	302,1	100,0

Vir: Schloss, Bank for International Settlements, 1958, str. 47–48.

Vloga zaupnice, ki jo je BIS prevzela po Youngovem javno razpisanem posojilu, je odgovarjala njeni splošni zaupniški nalogi in se je pri tem razvijala v drugo smer. BIS je med tem časom postala zaupnica za nova avstrijska posojila. Predvidevalo se je, da bo BIS pogosto uporabljala oz. se potegovala za sodelovanje pri tovrstnih velikih mednarodnih posojilih, pri tem pa so nastopile težave, saj bi BIS s tem prevzela nalogo, do katere je do tedaj imelo pravico Društvo narodov. V primeru nastalega spora z Društvom narodov o pristojnosti bi BIS prodrla na svojem podobnem celotnem področju delovanja v tej panogi njegove dejavnosti (Salin, 1931, str. 24).

Trditev, da bančna dejavnost, kot je reparacijska blagajna, ne nudi nobenega teoretičnega ali praktičnega problema, ne velja popolnoma, kajti iz finančnega stališča je razvidno, da je ravno ta dejavnost zagotavljala kritje stroškov in minimalno dividendo. BIS je dobivala

provizijo v višini enega promila na nemške tribute kot nagrado za pobiranje in razdelitev letnih dosežkov. Dokler so nemška plačila znašala okoli 1,75 milijard RM, je BIS iz tega izvora odvajala 2,2 milijona švicarskih frankov, tako velika vsota pa sama ni zadostovala za pokritje plač in stroškov. BIS je imela poleg tega kot reparacijska blagajna zagotovljen še drug prihodek, ki pa je bil na posebnem zaupniškem računu anuitet, na katerega je nemška vlada vplačevala letne tribute, brezobrestno povprečno dobro imetje upnic pa ni ostalo pod 150 milijonov švicarskih frankov. Nemška vlada se je zavezala, da je imela brezobrestno dobro imetje v višini 50 % te vsote pri BIS, to je po pravilu približno 75 milijonov švicarskih frankov (največ 100 milijonov RM). BIS je torej za dobo Youngovega plana razpolagala z brezobrestnimi vlogami v višini najmanj 225 milijonov švicarskih frankov. Sama je sprejela, da bo po tem dobila samo 4 % obresti, tako je kot reparacijska blagajna prejela zagotovljen minimalni prihodek v višini $9 + 2,2 = 11,2$ milijona švicarskih frankov (pri 5 % od $11,25 + 2,2 = 13,45$ milijonov švicarskih frankov). Ta vsota je zadostovala samo za pokritje vseh stroškov vključno s plačami oz. prejemi. Zadoščalo je za 6 % dividend na vplačan kapital po 125 milijonov švicarskih frankov in za statutarno plačevanje rezerv (Salin, 1931, str. 24–25).

Od 17. maja 1930 pa do 30. junija 1932 je Nemčija skupno plačala 2 840 000 000 RM na poseben zaupniški račun anuitet pri BIS. Celotno izplačilo nemških anuitet je prikazano v tabeli 2. Iz tega računa so najprej pokrili obveznosti iz Dawesovega in nato iz Youngovega posojila, nato so druge anuitete razdelili med države upnice, preostanek pa so države kreditorke pustile na posebnem računu BIS za njeno večjo likvidnost (Schloss, 1958, str. 55).

V drugem letu poslovanja BIS je prišlo do prekinitve plačil anuitet, ki bi jih morala Nemčija plačevati v mesečnih obrokih. 9. julija 1932 je bila z lausanskim sporazumom potrjena nesposobnost Nemčije za plačevanje reparacij, s čimer je bilo dokončno ukinjeno plačevanje. Nemčija je bila še vedno dolžna poravnati vse obveznosti, ki so izhajale iz obeh omenjenih posojil (Schloss, 1958, str. 51).

Tabela 2: Izplačilo nemških anuitet (v milijon RM)

Skupna vrednost prejetih plačil od Nemčije				2 840,0
Odplačilo Dawesovega posojila	224,4	}	409,6	}
Delno odplačilo Youngovega posojila	185,2			
Reparacije državam upnicam		}	1 768,1	
V blagu	701,0			
Z denarnimi prenosi	1 067,1			
Posojilo nemškim železnicam			540,4	
Zaupniška provizija			2,2	
Ostanek				119,7

Vir: Schloss, Bank for International Settlements, 1958, str. 55.

K zagotavljenemu dobičku, ki je dotekal k BIS kot reparacijski blagajni, so vstopale naslednje vsote, ki jih je BIS imela iz drugega še nedogovorjenega področja delovanja. BIS je na poslovnem področju pridobila zasluge preko poslovne dejavnosti in je lahko občutno zaslužila, o čemer priča tudi takratna bilanca stanja BIS. Bilančna vsota, ki jo je izkazovala, je znašala od 1 do 1,75 milijard švicarskih frankov, čeprav je bila vplačana šele četrtnina kapitala. Razlaga tega dejstva daje ključ za razumevanje njenega še danes obstoječega in verjetno obetavnega pomena (Salin, 1931, str. 25).

V prvem izkazu bilance stanja je bila s tem dosežena številka, ki pove, da občuten del vložkov iz Youngovega posojila še ni bil razdeljen. Po opravljeni razdelitvi vložkov v drugem izkazu se je pokazalo, da so vložki narasli toliko, da se je bilančna vsota povzpela od 1 086 na 1 304 milijone, v tretjem na 1 564 milijonov, v četrtem pa celo na 1 700 milijonov švicarskih frankov (Salin, 1931, str. 25).

3.1.2 BIS kot depozitna banka

BIS je poslovala kot »banka vseh bank«, in sicer ne kot »emisijska banka vseh emisijskih bank«, temveč kot njihova skupna depozitna banka. S to svojo lastnostjo je pomagala pri vzpostavljanju mednarodne izenačitve obrestnih načel. To je pojav, ki povzroča dejavnost nacionalnih emisijskih bank »na veliko«. Postopek lahko pojasnimo na primeru: BIS je prevzela zakladna nakazila pošte in železnic Nemškega rajha. Iz dolgoročnih vlog emisijskih bank so k njej dotekala sredstva, namenjena zakladnim nakazilom. Izkazalo se je, da emisijske banke samo posredno napredujejo preko BIS, ki si je pridobila višji obrestni nivo na račun drugih držav, kar pomeni, da tamkajšnje visoke obrestne nivoje znižuje tudi ponudba kapitala (Salin, 1931, str. 25–26).

Na tem mestu je pomembno dejstvo, da so bili takrat možni dogovori emisijskih bank glede zniževanja, ohranitve in zviševanja denarnih obresti. Vplivanje na kapitalske obresti pa jim ni bilo dostopno preko nobenega sredstva. Večini emisijskih bank je bilo prepovedano, da bi si neposredno pridobile tuja zakladna nakazila z bistveno krajšim rokom. BIS je povrnila emisijskim bankam višje obresti, kot bi jih sploh lahko prejele na svojem nacionalnem trgu. Ta dejavnost BIS je imela zaznavni učinek, saj so se dohodki nacionalnih emisijskih bank povečali (Salin, 1931, str. 26).

Vloga BIS kot depozitne banke je teoretično in praktično v večkratnem posebnem pomenu, kajti tu je bila oporna točka dodatnega kreditnega ustvarjanja v novo nastalem mehanizmu. Za vse emisijske banke, ki jim je bančni zakon dopuščal upoštevanje dobroimetij v tujini oz. zlate devize za zlato kritje njihovih bankovcev, je pri izposojanju pri BIS začelo veljati, da spremembe kritnih razmerij nimajo povratnega učinka na domači denarni obtok. Če BIS vloge emisijske banke države A posodi emisijski banki ali kateri drugi bančni ustanovi države B, lahko v državi B na podlagi enake vsote, ki je v državi A že omogočila emisijo, odobrijo drugi kredit. Ta proces se je lahko večkrat ponovil na enaki podlagi. Emisijske banke se za kratkoročne kredite, potrebne v primerih sezonsko pogojenih zahtev ali za premostitev kratkih kriznih obremenitev, obrnile nanjo, ne da bi vsakič posebej načeli vprašanje »kooperacije« ali bi celo morali ocenjevati politično zaželenost. Taka depolitizacija je bila pomembna zato, ker je morala BIS kot depozitna banka in samo kot depozitna banka imeti za neudeležene oblasti pri prejemanju tributov in za njihove emisijske banke posebno privlačne pogoje. Za majhne države je bilo Društvo narodov rešitev predvsem v denarni zvezi. Svoja tuja dobroimetja so nalagali v mednarodnem in nevtralnem mestu, kar jim je poslovno in politično dopuščalo veliko več svobode, kot pa prejšnje navade in prisila, da so denar nalagali v Londonu ali New Yorku (Salin, 1931, str. 26–27).

Reparacijska naloga BIS je bila določno postavljena pred vse druge naloge, zaradi česar zato so politično nadzirali tudi običajne bančne dejavnosti. Izkaz bilance stanja je morda nehoti pokazal stanje, da je BIS že prej omenjenih okoli 200 milijonov RM, ki so ji bili na razpolago po brezobrestnih pogojih za dobo trajanja Youngovega plana, uporabljala za pridobivanje visokoobrestnih dolgoročnih naložb. Naložbe pa so znašale skoraj 1,5 milijona frankov, to je skoraj 0,1 % bilančne vsote. V ta namen niso bila odločilna samo »likvidnostna«, temveč tudi »reparacijska« upoštevanja, kar je bila želja upnikov. Pri pretočnih ali plačilnih težavah so se lahko opirali na hitro dosegljive in lahko uporabne zaloge BIS (Salin, 1931, str. 28).

3.2 Operacije BIS

Čeprav je BIS delovala po smernicah svoje prvotne naloge, so se pojavila vprašanja glede vloge BIS pri opravih z nemško centralno banko med drugo svetovno vojno. Pred njo je bilo običajno, da so evropske države plačale obresti glede na posojila po Youngovem planu tako, da so nakazovale denar na BIS, ki ga je nato prenesla na račun Nemčije. Obtožbe o kršitvah so usmerjene na simpatizerstvo BIS z Nemčijo in na zavestno sprejetje zlata, ki ga je Nemčija nakradla med nemško okupacijo – zlato, ki je bilo ukradeno.

Po vojni so preiskali vse take prenose zlata. Količina ilegalno prinesenega zlata je znašala 3 740 kg ali 120 244 unč, ocenjenih na 4,2 milijona USD tistega časa ali 36 milijonov USD danes. Takrat je bila unča zlata vredna 35 USD na unčo, danes pa je cena bližje 300 USD na unčo. Zaradi teh kontroverznih dejanj so ZDA zahtevale razpustitev BIS, vendar se zahodnoevropske vlade s tem niso strinjale. BIS je ilegalno pridobljeno zlato ponudila oškodovanim državam in nato ponovno začela s svojimi operacijami kot pred vojno. Madež teh dejanj pa je žal ostal, zaradi česar BIS ni dobila vloge dominantne mednarodno finančne institucije.

Kljub pridržkom Blagajne zahodnih vlad (Treasuries of Western Democracies) glede operacij BIS so centralne banke teh držav neprestano uporabljale BIS kot forum za reševanje vprašanj glede svetovnih denarnih ponudb, vrednosti valut in obrestnih mer. Na njihovih srečanjih v Baslu, enkrat mesečno deset mesecev v letu, so si centralni bankirji izmenjavali informacije glede težav in mednarodno denarno situacijo. Guverner centralne banke, ki razmišlja o spremembi politike, lahko zaupno diskutira z drugimi in dobi njihove odzive. Srečanja niso vsebovala nikakršne uradne javne ali zasebne dokumentacije. Namesto tega sklenejo »gentelmanske sporazume«, s katerimi obljubijo drug drugemu.

Uradniki za tuje izmenjave centralnih bank in uradniki BIS komunicirajo vsak dan v multilateralnih pogovorih po telefonu o trgu valut. BIS ponuja centralnim bankam anonimnost, tako da so njihovi depoziti združeni ter nato vloženi v valute in posojila pod okriljem BIS brez razkritja kakršnih koli specifičnih nacionalnih identitet posameznih držav (Johnson, 2000, str. 411).

4. PRAVNI IN ORGANIZACIJSKI PROFIL BIS

4.1 Struktura, organizacija in vodstvo BIS

BIS-ov glavni urad je v Baslu, v Švici, njen reprezentativni urad za Azijo in Pacifik pa je v hongkongški posebni administrativni regiji ljudske republike Kitajske. BIS je leta 2002 ustanovila tudi reprezentativni urad za obe Ameriki v Mexico Cityju (Profile, 2002, str. 1).

4.1.1 Struktura, organizacija in vodstvo BIS v prvih letih delovanja

Uprava banke je bila sestavljena iz upravnega sveta, na čelu katerega sta bila predsednik in podpredsednik, ter generalnega direktorja z oddelčnimi predstojniki in skupščino. Upravni svet je bil sestavljen iz sedmih predsednikov glavnih centralnih bank, nadaljnjih sedem vpoklicanih članov je bilo iz domačih finančnih, industrijskih ali pa trgovskih krogov. V času trajanja nemškega odplačevanja tributov so bili tudi člani iz nemških in francoskih predstavnikov in končno še iz novih članov, ki bi bili lahko iz preostalih udeleženih držav pri subskripciji delniškega kapitala. Upravni svet naj bi se sestel najmanj desetkrat letno, najmanj štirikrat na sedežu banke. Predsedujoči v upravnem svetu je bil predsednik BIS, ki je izvajal

politiko banke po navodilih upravnega sveta in hkrati nadzoroval delo upravnega sveta. Upravni svet je imel nalogo imenovanja direktorija oz. upravnega odbora, vključno z oddelčnim predstojnikom in vsemi drugimi višjimi uradniki enakega ranga (Salin, 1931, str. 9).

Določanje kaže moč centralnih bank, ki so jo imenovali nacionalna instanca, kar pomeni znatno premoč v primerjavi s predpisi, predvidenimi v Youngovem planu. V Parizu je bila višjim poslovnim uradnikom BIS prepuščena funkcija izbora uradnikov in oddelčnih vodij. Pred imenovanjem je bilo treba priskrbeti le odobritev sveta, saj je bilo tako zapisano v prvem osnutku Youngovega plana. Predsednik upravnega sveta je imel tako pravico predlaganja, a zaslišan je bil tudi generalni direktor, imenovanje samo pa je izvedel upravni svet, za kar pa je generalni predsednik potreboval dovoljenje predsednika Upravnega sveta (Salin, 1931, str. 9).

Uprava je bila sestavljena po angleško-ameriškem vzorcu. Izvršilno oblast BIS je utelešal predsednik oz. v podpredsednik, medtem ko je bil generalni direktor oz. podrejeni generalni direktor najvišji izvršilni organ (Salin, 1931, str. 10).

4.1.2 Struktura, organizacija in vodstvo BIS danes

Struktura in organizacija BIS sta danes podobni tisti prvotni strukturi in organizaciji. BIS je bila ustanovljena kot komercialna banka s posebnim mednarodnim priznanjem. Johnson uvršča BIS med nekomercialne banke. Njegova razlaga je, da komercialne banke opravljajo mednarodne funkcije, izredno pomembne za ekonomsko rast in razvoj posameznih držav. Pravi, da v mednarodnem kontekstu obstajajo banke, ki se osredotočajo na razvoj in ekonomsko usmerjanje številnih držav. V to skupino, poleg IMF in Svetovne banke, uvršča tudi BIS. Natančneje, BIS je komercialna banka s švicarsko licenco, ki ima imuniteto pred vladnim posredovanjem po mednarodni pogodbi. Ta oblika ji je preprečevala, da bi se pustila voditi političnim silam in ji omogočala, da je ohranila svojo neodvisnost (Johnson, 2000, str. 410).

Generalni direktor BIS je Andrew Crockett, namestnik generalnega direktorja pa Andre Icard. Vodje treh glavnih oddelkov so Gunter D. Baer (glavni sekretar), William R. White (Monetarni in ekonomski oddelek) in Robert D. Sleeper (Bančni oddelek). Glavni svetovalec je Mario Giovanoli. BIS zaposluje 517 ljudi, vključno z začasnim osebjem, ki izvira iz 41 držav (Profile, 2002, str. 1).

4.1.2.1 Skupščina BIS

Po statutu BIS vodita skupščina in uprava, ki sta odgovorni za upravljanje BIS. Skupščina zaseda enkrat letno, in to štiri mesece od 31. marca, ki označuje konec finančnega leta BIS.

50 institucij ima volilno pravico in pravico zastopanja na skupščini. To so centralne banke ali monetarne avtoritete Argentine, Avstralije, Avstrije, Belgije, Bosne in Hercegovine, Brazilije, Bolgarije, Kanade, Kitajske, Hrvaške, Češke, Danske, Estonije, Finske, Francije, Nemčije, Grčije, Hong Konga, Madžarske, Islandije, Indije, Irske, Italije, Japonske, Koreje, Latvije, Litvane, Makedonije, Malezije, Mehike, Nizozemske, Norveške, Poljske, Portugalske, Romunije, Rusije, Savdske Arabije, Singapurja, Slovaške, Slovenije, Južne Afrike, Španije, Švedske, Švice, Tajske, Turčije, Velike Britanije, ZDA, Jugoslavije in tudi Evropske centralne banke (Profile, 2002, str. 1).

4.1.2.2 Uprava BIS

Uprava, ki jo trenutno zaseda Nout Wellink, predsednik Nizozemske banke, ima 17 članov. Uprava ima šest »ex officio« direktorjev, guvernerjev centralne banke Belgije, Francije, Nemčije, Italije in Velike Britanije, ter predsednika odbora guvernerjev za Zvezni sistem rezerv ZDA (US Federal Reserve System). Vsak »ex officio« član določi še enega predstavnika enake nacionalnosti. Statut določa tudi izvolitev članov uprave, in sicer ne več kot devet guvernerjev drugih centralnih bank članic. Trenutno izvoljeni člani uprave so guvernerji centralnih bank Kanade, Japonske, Nizozemske, Švedske in Švice (Profile, 2002, str. 1).

Uprava med svojimi člani izvoli predsednika uprave in za dobo treh let določi tudi predsednika BIS. Od 1948 leta sta ti dve mesti združeni. Uprava izvoli tudi podpredsednika (Profile, 2002, str. 1).

Uprava se sestane vsaj 6-krat letno. Določi generalnega direktorja, namestnika generalnega direktorja in tri vodje oddelkov. Dva podkomiteja, ki ju sestavljajo člani uprave in jim predseduje podpredsednik, poročata upravi. Svetovalni komite pripravlja debate uprave administrativne narave, kot je npr. letni proračun BIS. Komite za revizijo je posrednik med zunanjimi in notranjimi udeleženci BIS na eni strani in upravo na drugi strani (Profile, 2002, str. 1–2).

4.2 Članstvo BIS

Prvotni delničarji banke so bile centralne banke Belgije, Francije, Nemčije, Velike Britanije, Italije in Japonske ter finančna skupina iz Združenih držav, ki so jo sestavile »J. P. Morgan« in Prva narodna Banka mesta New York (danes »Citybank«) in Prva narodna banka Chicaga. Belgija, Francija, Nemčija, Italija in Velika Britanija imajo več kot 50 % delnic (Johnson, 2000, str. 410).

Delež delnic ZDA je bil prodan javnosti, toda New York »Citybank« ima volilne pravice do teh delnic. Zvezni sistem rezerv teh delnic ni odkupil, saj se je hotel izogniti nasprotju interesov, do katerih bi prišlo, če bi si oni lastili zasebno banko, toda »FED« aktivno sodeluje kot član komiteja BIS. Čeprav vse evropske centralne banke, kot tudi tiste ZDA, Kanade,

Japonske, Avstralije in Južne Afrike, sodelujejo ali pa tesno sodelujejo z dejavnostmi BIS (Johnson, 2000, str. 410–411).

Po izrednem glavnem zasedanju 8. januarja 2001 so v statut dodali omejitve lastništva delnic BIS izključno na centralne banke, delnice; ki so jih imeli zasebniki, pa so odkupili s plačilom v obliki kompenzacije (Profile, 2002, str. 2).

4.3 Pravni položaj BIS

BIS je bila podeljena pravna struktura omejenega podjetja z dodeljenim deležem kapitala, tako kot leta 1930 ustanovnim centralnim bankam BIS. Haaški sporazum je ustanovil BIS kot mednarodno organizacijo, ki ji vlada mednarodno pravo s privilegiji in imunitetami, potrebnimi za opravljanje njenih funkcij. Mednarodna pravna osnova BIS ter privilegiji in imunitete, ki jih je uživala v Švici od leta njene ustanovitve, so bili potrjeni v Sporazumu sedeža podjetja (Headquarters Agreement), ki sta sprejeli BIS in Švicarski zvezni svet 10. februarja 1987. BIS ima pravni status primerljiv s številnimi mednarodnimi organizacijami, ki so jih ustanovili v Švici (Profile, 2002, str. 2).

Sporazum države gostiteljice (Host Country Agreement) med BIS in vlado Ljudske republike Kitajske določa specifičen položaj reprezentativnega urada za Azijo in Pacifik.

Spori glede interpretacije in izvajanja pogodb ali statotov BIS se obravnavajo na arbitražnem sodišču (Arbitral Tribunal), ki ga zahteva haaški sporazum. Vlade Belgije, Francije, Nemčije, Italije in Velike Britanije določijo pet članov sodišča (Profile, 2002, str. 2).

Spore glede delovnih razmerij med BIS in njenimi uradniki ali bivšimi uradniki opisujeta Bančni sporazum sedeža podjetja in Sporazum države gostiteljice, posredovani pa so Administrativnemu sodišču Banke (Profile, 2002, str. 2).

4.4 Zlati frank in bilanca stanja BIS

BIS je izbrala zlati frank kot enoto računa za bilance. Zlati frank ima zlato težo okrog 0,29 grama čistega zlata, ki je identična zlati pariteti švicarskega franka ob ustanovitvi BIS leta 1930 do septembra 1936, ko se je ukinila zlata pariteta švicarskega franka. Čisto premoženje in dolgovi v USD se pretvorijo v zlati frank po fiksnem razmerju USD 208 za unčo čistega zlata (enakovreden 1 zlatemu franku = USD 1,94). Vse druge enote v valutah se pretvorijo v zlati frank na enaki osnovi kot njihovo razmerje na trgu proti USD (Profile, 2002, str. 2).

31. marca 2002 je bilančna vsota BIS znašala 87 714,4 milijonov zlatih frankov, s kapitalom BIS 330,7 milijonov zlatih frankov in 3 307,8 milijonov zlatih frankov rezerv. Izraženo v USD, z zlatom po prevladujoči tržni ceni, so te številke v skladu s 173 milijardami USD in 7,3 milijardami USD. Podrobnejši opis bilance stanja in izkaza uspeha ter petletni prikaz podatkov iz obeh izkazov pa predstavlja priloga 2 (BIS Balance Sheet, 2002).

5. KRIZE, KI JIH JE PREŽIVELA BIS V SVOJEM DELOVANJU

V 73 letih od ustanovitve BIS se je spremenilo marsikaj, zgodilo se je kar nekaj kriz in konfliktov, ne le političnih, tudi monetarnih. Med prevrati v mednarodnem monetarnem redu je bila BIS marsikdaj nemočna pri preprečevanju teženj razpadanja in samovoljnih trgov. Spet drugič je bila zelo aktivna in je uspešno pomagala centralnim bankam reševati razmere, ustvarjati uspešnejši mednarodni monetarni sistem. Danes je BIS del infrastrukture mednarodnega monetarnega sodelovanja.

Od začetka so bila vodilna načela BIS pri uradnih zadevah monetarne politike podpiranje največje možne svobode mednarodnih plačil (in tako tudi posredno mednarodne trgovine) ter domače in zunanje monetarne stabilnosti. Sprejetje te politike je še bolj občudujoče v kontekstu ustanovitve BIS, ki sega v čas med vojno, ko so spodleteli poskusi, da bi oživili zlati standard v prenovljeni obliki. Zaradi tega in drugih razlogov se je svetovna ekonomija začela razkrajati. Številne države so iskale izhod v konkurenčni devalvaciji ali tuji menjavi vodstva, ki sta bila v neposrednem konfliktu s principom mednarodne delitve delovne sile in sta tako pogosto nakazovala korake k narodni samozadostnosti. BIS je tem težnjam nasprotovala in podpirala poskuse za ohranitev splošnih načel. Arhivi BIS vsebujejo ogromno dokumentov in predlogov, ki segajo vse do njenih zgodnjih dni dejavnosti. Med njimi je mnogo takih, ki so zadeli pravo moderno noto, ko so zahtevali mednarodno monetarno reformo (The Bank for International Settlements and the Basle Meetings, 1980, str. 11).

5.1 Krize, ki jih je BIS preživel v svojem zgodnjem delovanju

Toda BIS se ni ustavila pri začasnih ustnih prepovedih. Že leto po njeni ustanovitvi, julija 1931, se je morala soočiti s finančno krizo brez primere. S podpornimi operacijami v imenu držav, ki so utpele največji odvzem kapitala, se je skupina centralnih bank, članic BIS, trudila preprečiti širitev krize. Tehnike in formule, ki so jih razvili takrat, so še vedno enake tistim, ki so jih s pridom uporabljali več kot 30 let pozneje med ponavljajočimi krizami valute konec 60-ih let. Toda obseg podpornih operacij leta 1931 in 1932 je bil zelo skromen; očitno ni bilo nobene prave predstave o celotnem obsegu krize in je bilo mednarodno sodelovanje še vse preveč v povojih, da bi se bilo sposobno uspešno spopasti s tako velikim šokom (The Bank for International Settlements and the Basle Meetings, 1980, str. 11–12).

Leta 1931 je sklepni del ureditve nemških reparacij in zavezniških dolgov pripadel tako imenovanemu Hooverjevemu moratoriju. Dawesov in Youngov plan sta določila, da mora Nemčija zaveznikom plačati 26 milijard dolarjev reparacij do leta 1988, vzporedno pa bi zavezniki poravnali dolgove ZDA z ogromnimi izvoznimi viški. Toda ni vse potekalo tako, kot je bilo zamišljeno z obema načrtoma, saj je velika ekonomska kriza stvari zapletla po eni strani s tem, da evropske države niso več zmogle odplačevati dolgov ZDA, ter po drugi z Nemčijo na robu bankrota. S Hooverjevim moratorijem se je tako ustavilo plačevanje nemških reparacij, ki so bile leto dni kasneje tudi formalno ukinjene s konferenco v Lausanni.

S takšno rešitvijo je bila najbolj nezadovoljna Francija, a tudi ZDA niso bile pripravljene, da bi ukinile ali pa vsaj zmanjšale zavezniške dolgove (Benko, 1997, str. 186).

V drugem letnem poročilu BIS je zabeležen napredujoč proces razpada: zaprtje bank v Nemčiji in Avstriji, pogodba o »mrtvi točki«, opuščanje zlatega standarda najprej v Veliki Britaniji in nato posledično še drugod ter uvedba omejitve tuje izmenjave v vedno večjem številu držav. BIS je svarila, da nadzor izmenjave sili trgovino v neke vrste prisilni jopič in tako dopušča zelo majhno ali pa nikakršno možnost za dejavnost takih ekonomskih sil, onemogoča spremembo cen in druge dejavnike, ki ponavadi omogočajo ponovno vzpostavitev ravnovesja. BIS je še dejala, da čeprav lahko sodelovanje med centralnimi bankami pomaga zavirati razdrobitev mednarodne ekonomije, to samo po sebi ne bi bilo dovolj, saj prava rešitev teh problemov zahteva odločen in skupen poseg vlad (The Bank for International Settlements and the Basle Meetings, 1980, str. 12).

Londonska monetarna in ekonomska konferenca, junija 1933, na kateri so razpravljali o obnovljenem monetarnem sistemu, je bila namenjena prav temu, da bi vodenju take skupne akcije. BIS je sodelovala pri pripravah na to konferenco, sodelovala je na posvetovanjih in poslala tudi svojega predstavnika z vlogo svetovalca. Za guvernerje centralnih bank in člane skupščine BIS, od katerih se jih je večina udeležila konference kot zastopniki svojih držav, se je možnost izmenjave mnenj in idej ob priložnostnih mesečnih srečanjih v BIS izkazala za koristno v času konference (The Bank for International Settlements and the Basle Meetings, 1980, str. 12). Pogajanja na tej konferenci so bila posledica negativnih izkušenj, ki jih je imelo svetovno gospodarstvo zaradi kompetitivnih devalvacij in naraščajočega protekcionizma (Mrak, 2002, str. 325).

Sodelujočim kljub vsemu ni uspelo najti skupne rešitve in v četrtem letnem poročilu BIS razočarana beleži formiranje blokov in »umik s smeri internacionalizma k nesrečnemu nacionalizmu, ki se zanaša nase«.

Pred izbruhom druge svetovne vojne so še enkrat poskusili ponovno uvesti neko obliko mednarodnega monetarnega sistema. Septembra 1936 so Združene države, Velika Britanija in Francija zaključile tripartitni sporazum (Tripartite Agreement), h kateremu so kasneje pristopile še Belgija, Nizozemska in Švica. V skladu s tem sporazumom so se vlade sodelujočih držav prvič pogodbeno zavezale, da se bodo držale določenih obvezujočih ekonomskih in monetarnih taktičnih ciljev ter imele skupna posvetovanja, še zlasti, če se bodo spremenili menjalni tečaji. Stanje tujih valut je sedaj dobilo jamstvo menjalnih tečajev vsakih 24 ur. Guvernerji centralnih bank sodelujočih držav so imeli odločilno vlogo pri izvrševanju tega sporazuma, kar je bolj ali manj spremenilo njihovo posvetovanje v stalno. Čeprav verjetno ne bi pomagal ustvariti novega monetarnega sistema, četudi bi bile politične okoliščine ugodnejše, je bil tripartitni sporazum kot mednarodna konvencija o monetarni politiki v številnih pogledih predhodnik Mednarodnega denarnega sklada in Evropske plačilne unije (The Bank for International Settlements and the Basle Meetings, 1980, str. 12–13). Tako

je ta sporazum prvi korak k okrepljenemu mednarodnemu sodelovanju na tem področju, rezultat tega pa je bila sklenitev brettonwoodskega sporazuma (Mrak, 2002, str. 325).

Slabšanje političnih razmer v Evropi konec 1930-ih je preprečilo kakršne koli nadaljnje pobude in okrnilo dejavnosti BIS kot foruma za mednarodno monetarno sodelovanje.

5.2 BIS in brettonwoodska konferenca

Dejavnosti BIS so se morale skrčiti na minimum pred izbruhom druge svetovne vojne, poleg tega je BIS prostovoljno omejila določene operacije, z namenom ohraniti svoj položaj v prihodnosti. Kljub temu pa je zadnji sklep brettonwoodske konference, julija 1944, s ciljem oblikovati nov svetovni monetarni sistem, vseboval resolucijo, po kateri naj bi BIS zaprli. Za tako odločitev je obstajalo veliko različnih razlogov. Po eni strani je obstajal dvom, ali bo ob novem monetarnem sistemu in Mednarodnemu denarnemu skladu dovolj prostora še za institucijo, ki se je imela za izrazito evropsko glede na njeno območje delovanja. Po drugi strani pa jo je delovanje iz ozadja, ki si ga je BIS izbrala v letih med in takoj po vojni, neizbežno izbrisalo iz oči javnosti. Vsi spomini iz njenih zgodnjih časov, ko je bila aktivnejša, so bili neločljivo povezani z Nemčijo, ki je pomagala pri soustanavljanju BIS, kar pa je žal v dobi Morhengaua veljalo kot politična ovira (The Bank for International Settlements and the Basle Meetings, 1980, str. 13).

Od leta 1944 pa vse do leta 1971 so povojni monetarni sistem imenovali brettonwoodski sistem. Ustrežal je interesom visoko razvitih kapitalističnih držav, ker je omogočal veliko ekspanzijo mednarodne trgovine v preteklih desetletjih. Sistem je ustrezal interesom ZDA, v praksi pa je bil to sistem ameriškega dolarja, ki je bil po letu 1945 najvažnejša rezervna valuta v svetu (Flere, 1982, str. 76). Po drugi svetovni vojni je bila alternativa vrnitve na sistem zlatega standarda nerealna, ker so bile razpoložljive količine monetarnega zlata premajhne, da bi lahko zadovoljile potrebe svetovnega gospodarstva po likvidnih sredstvih, pa tudi količina monetarnega zlata ni bila enakomerno porazdeljena med države, saj je samo ZDA razpolagala s 70 % celote. Brettonwodski mednarodni sistem je sistem mednarodne denarne ureditve n-1 z USD kot N-to valuto, ki je temeljil na naslednjih petih elementih, ki so veljali v obdobju do leta 1971(Mrak, 2002, str. 344):

- na režimu fiksnega, a prilagodljivega deviznega tečaja;
- na povečanju mednarodne likvidnosti oziroma mednarodnih denarnih rezerv;
- na načelu odprave devizne omejitve za vse transakcije na tekočem računu plačilne bilance;
- na načelu redke valute;
- na IMF kot specializirani mednarodni denarni instituciji.

BIS ni bila nikoli ukinjena. Do časa Savanske konference, spomladi 1946, na kateri so potekale priprave za začetek operacij IMF, je bilo ponovno vzpostavljeno aktivno sodelovanje med centralnimi bankami znotraj foruma BIS. Na vidiku so bile že nove naloge, tesno povezane z rekonstrukcijo evropske ekonomije ter zlasti z odstranitvijo trgovskih pregrad in pregrad v tujih izmenjavah znotraj Zahodne Evrope. V letih takoj po vojni je postalo očitno, da bo vzpostavitev konvertibilnosti med vodilnimi valutami veliko težji in dolgotrajnejši proces, kot so to predpostavljali v Bretton Woodsu. Ustanovitev Organizacije za evropsko ekonomsko sodelovanje, leta 1947, je ponudila institucionalni okvir za sodelovanje, katerega cilj je bila postopna liberalizacija izmenjave dobrin in storitev, takrat omejenih z normami in obojestranskimi trgovinskimi sporazumi, in sicer najprej med državami članicami OEEC ter kasneje med temi državami in ZDA (The Bank for International Settlements and the Basle Meetings, 1980, str. 13–14).

Bistveni predpogoj za liberalizacijo trgovine je bilo ravnovesje tujih valut, ki so ga do takrat dobili le v kontekstu bilateralnih plačilnih sporazumov, sedaj pa naj bi postali prenosljivi in tako multilateralni. Valute članic IMF naj bi bile stabilne, kar pomeni, da naj bi bile medsebojno zamenljive. Toda tak sistem ni mogel več funkcionirati kot klasični zlati standard, zato naj bi zamenljivost zagotavljal mehanizem mednarodnega sodelovanja v okviru IMF z dogovori o prilagojevanju gospodarske politike in tečajev ter s krediti za premoščevanje plačilnih deficitov (Flere, 1982, str. 76). Čistilne operacije, ki so jih izvedli glede na intra-evropske plačilne pogodbe iz leta 1948–49 in 1949–50, kjer je bila BIS posrednik, so bile prvi korak v to smer. Toda šele z ustanovitvijo Evropske plačilne unije (EPU) leta 1950 se je začel odločnejši napad na plačilne ovire znotraj Evrope. Čistilni mehanizem EPU je vzpostavil prenosljivost med evropskimi valutami, kar je pomenilo, da sedaj ni bilo nobene spodbude več za trgovsko diskriminacijo znotraj Evrope. Sprva je bil samo majhen delež primanjkljajev in presežkov, ki so bili rezultat mesečnih čiščenj, poravnanih v zlatu, nato pa še v dolarjih in drugih konvertibilnih valutah. Velik delež je bil avtomatično pretvorjen v kredit (preko EPU), s čimer je nadomestil na začetku zelo omejene denarne rezerve držav članic. Brez tega ukrepa bi zelo težko dosegli liberalizacijo trgovine. Ko so se denarne rezerve držav članic povečale, je bilo dogovorjeno, da bodo postopoma zvišali razmerje bilanc, poravnanih v zlatu in dolarjih, kar je vodilo do postopnega zvišanja konvertibilnosti dolarja v evropskih valutah. Konec leta 1958 so se države članice EPU zedinile na polni poravnavi plačil bilanc v dolarjih ter s tem odstranile še preostale ovire med EPU in področji dolarja (The Bank for International Settlements and the Basle Meetings, 1980, str. 14).

Ko pogledamo nazaj, lahko rečemo, da je EPU ena najuspešnejših pobud v povojni monetarni zgodovini. BIS je dejavno sodelovala pri ustvarjanju in operacijah ter ponudila centralno klirinško hišo, ki je bila odgovorna za izvajanje mesečnih kompenzacij, računanje čiste vrednosti in vplivanje na poravnave med centralnimi bankami, deloma z avtomatskim kreditiranjem in deloma s plačilom ali prejemanjem zlata ali dolarjev. Upravni odbor EPU je BIS tudi zaupal nalogo delitve njihovega delovnega kapitala. Ko je Unija končno

prostovoljno stopila v likvidacijo, ko je dosegla svoj cilj, je bila BIS njen likvidator (The Bank for International Settlements and the Basle Meetings, 1980, str. 14).

V nasprotju z vsesplošnimi pričakovanji prehod h konvertibilnosti v Evropi še vedno ni zagotovil tekočega delovanja brettonwoodskega sistema. Takrat se je pojavila cela vrsta problemov, ki so bili v veliki večini rezultat ranljivosti dveh glavnih rezervnih valut (ameriški dolar in šterling). V 1950-ih, v času »dolarske vrzeli«, je primanjkljaj v plačilni bilanci ZDA prinesel dobrodošlo ponovno delitev denarnih rezerv ZDA v prid Evrope in ostalega sveta. Vztrajanje teh deficitov je v 60-ih privedlo do manjšanja zaupanja v dolar in v sposobnost Združenih držav vzdrževati konvertibilnost proti zlatu. Status šterlinga kot rezervne valute je bil še bolj majav, ker je Velika Britanija imela velike kratkoročne dolgove šterlinga, ki so večkratno presegali količino njenih denarnih rezerv. Posledično je pretvorba bilance šterlinga v druge konvertibilne valute vsakič, ko je britanska plačilna bilanca pokazala znake slabosti, povzročila, da so rezerve padle veliko nižje, kot je bilo to potrebno za financiranje primanjkljaja (The Bank for International Settlements and the Basle Meetings, 1980, str. 14–15).

Izvedli so več poskusov, s katerimi bi omilili in zaščitili rezervne valute, ki so se izkazale za Ahilovo peto v brettonwoodskem sistemu. BIS je zelo aktivno sodeloval s centralnimi bankami pri ohranjanju mednarodnega monetarnega reda, ki je bil še posebej kritičen v 60-ih. Mesečna srečanja guvernerjev centralnih bank v BIS so ponudila okvir za razvoj novih instrumentov in tehnik za monetarno sodelovanje in za izboljšanje obstoječih mehanizmov. Med njihovimi srečanji v BIS leta 1961 je nekaj vodilnih centralnih bank oblikovalo zlato združenje (Gold Pool), z namenom zaščititi monetarne cene zlata in okrepiti zaupanje v njegovo vzdrževanje (The Bank for International Settlements and the Basle Meetings, 1980, str. 15).

Brettonwoodski sistem je veljal kot osnova uradne cene zlata 35 ameriških dolarjev na unčo. Ameriška vlada je sprejela pravne obveze z neomejenim številom deležev, da bi pretvorili dolar v zlato za enako ceno, če bi katera koli monetarna avtoriteta pri nakupu dolarjev to zahtevala. Verodostojnost te uradne obveze je postala dvomljiva, če bi kot posledica špekulacij na trgu zlata cena zlata na trgu zrasla čez uradno ceno. Zlato združenje je bilo ustanovljeno zato, da bi ubranilo te obveze pred napadi špekulantov (The Bank for International Settlements and the Basle Meetings, 1980, str. 15). ZDA so se s tem obvezale zato, da bi v povojnem obdobju usmerile mednarodno denarno ureditev v sistem, ki naj bi zagotavljal stabilnejše devizne tečaje (Mrak, 2002, str. 345).

»Bank of England« je v imenu sodelujočih držav spustila monetarno zlato na trg v času večjega povpraševanja in omejila dotok zlata, ko je povpraševanje upadlo. Te intervencije so imele želeni učinek kar nekaj let, dokler ni prišlo do previsa v rasti dolarja, ko so se začele močne špekulacije glede zvišanja cene zlata. Spomladi leta 1968 so uvedli dvovrstni trg (Two-tier Market), in od takrat naprej so monetarne avtoritete iskale le način, kako braniti monetarno ceno zlata, kar je dopuščalo, da se je trgovska cena zlata določala glede na moč

ponudbe in povpraševanja (The Bank for International Settlements and the Basle Meetings, 1980, str. 15).

Še en način obrambe so uvedli leta 1962 z ustanovitvijo mreže ustanov za obojestransko podporo v obliki izmenljive razporeditve med Zveznim sistemom rezerv, drugimi centralnimi bankami in BIS, z namenom omogočiti hitro dostopne rezerve za intervencije na tujih trgih izmenjave. Njihov glavni namen je bilo omogočiti kratkoročen pretok kapitala, ki bi lahko negativno vplival na stabilnost rezervnih valut ter s tem tudi na razmerja med vsemi glavnimi valutami. Ustvarjenje in vzdrževanje mreže »swap« poslov je privedlo do redne navzočnosti funkcionarjev Zveznih rezerv na mesečnih srečanjih BIS in od takrat naprej njihovo dejavno sodelovanje na številnih drugih področjih sodelovanja centralnih bank. Ukrepi »swap« poslov so se nekajkrat povečali in leta 1979 znašali 30,1 milijarde ameriških dolarjev (The Bank for International Settlements and the Basle Meetings, 1980, str. 15–16).

Na srečanjih v Baslu so guvernerji centralnih bank občasno najeli kolektivno in »ad hoc« pomoč. To je bilo prvič izvedeno leta 1961, ko so branili funt šterling. Ti ukrepi, pri večini katerih je BIS finančno sodelovala, so pomagali odbiti špekulativne napade na valuto in dali omenjeni državi čas, da planira prilagoditvene programe z IMF. Take oblike »ad hoc« pomoči, ki so jih uporabljali na »Baselskih vikendih«, so bili ključni element v obrambi v kritičnih 60-ih (The Bank for International Settlements and the Basle Meetings, 1980, str. 16).

Velik problem v tem obdobju je bila kratkoročna labilnost šterlinga v Britaniji in posledično ranljivost funt šterlinga med krizami v zaupanju. T. i. skupinski ukrepi leta 1966 in 1968 so bili ustvarjeni zato, da bi zaščitili funt šterling pred valovanjem v bilanci šterlinga. Soglašali so, da bo imel BIS s podporo številnih centralnih bank na razpolago znatne srednjeročne kreditne olajšave za pomoč »Bank of England«, in sicer pod pogojem, da bodo te okrepile nihanja šterlinga in onemogočile njegovo širitev. Leta 1977 je bil sprejet naslednji takšen ukrep, ki pa bi omogočal metodično znižanje bilance šterlinga (The Bank for International Settlements and the Basle Meetings, 1980, str. 16).

BIS je sodeloval kot opazovalec pri delu Skupine desetih (Group of Tens, G10), pri reformi mednarodnega monetarnega sistema, ki je dosegla vrhunec v prvem amandmaju v členih sporazuma IMF leta 1969 in ustvaritvi posebnih pravic črpanja (SDR) (The Bank for International Settlements and the Basle Meetings, 1980, str. 16). Za razliko od SDR pa so imeli velik obseg kompromisni ukrepi za zaščito prizadetih valut visoko razvitih držav. V okviru IMF so bili to samo krediti, toda obsežnejši so bili krediti, ki so bili dogovorjeni med centralnimi bankami visoko razvitih držav v okviru BIS. Zaradi težav z vzdrževanjem fiksnih tečajev so takšne akcije postale nujne. Razlike v vlogi in položaju posameznih valut so bile posledica razlik v gospodarskem položaju in dinamiki. Prihajalo je do slabitve funta in dolarja oziroma do krepitve nemške marke, jena in švicarskega franka. Hkrati pa se je razvil obsežen mednarodni trg kapitala, predvsem v obliki evrotрга, s čimer se je pojavil tudi beg kapitala iz valut, ki jim je pretila nevarnost devalvacije. Beg kapitala se je večal ter je presegal sredstva centralnih bank pri njihovih intervencijah za reševanje valut (Flere, 1982, str. 79).

70-a so prinesla dramatičen premik v poudarku sodelovanja centralnih bank in posledično v preusmeritvi dejavnosti BIS (The Bank for International Settlements and the Basle Meetings, 1980, str. 16).

5.3 BIS po padcu brettonwoodskega sistema

Niti nove oblike monetarnega sodelovanja razvite v 60-ih, niti amandma v IMF-jevih členih iz sporazuma, niso mogli preprečiti padca brettonwoodskega sistema fiksnih menjalnih tečajev v zgodnjih 70-ih. Razlogov je bilo očitno veliko, toda glavni so bili prav gotovo prekomerna kratkotrajna povišanja labilnosti ZDA in posledično rast »nezaželene« dolarske bilance v preostalem svetu. Kot prvo so se ZDA zavezale, da bodo ukinile konvertibilnost zlata v uradnih dolarskih holdingih 15. avgusta leta 1971 (The Bank for International Settlements and the Basle Meetings, 1980, str. 16). Poskus vzpostavitve in obrambe trajne strukture menjalne valute med glavnimi valutami, kot je to zapisano v smithsonijskem sporazumu (Smithsonian Arrangements), ki so ga sprejeli 18. decembra leta 1971 in v katerem so sprejeli uvedbo bolj neformalne oblike »centralnih tečajev« in razširitev razpona nihanja deviznih tečajev okrog njih, se je izkazal za kratkotrajen (Ribnikar, 1999, str. 40). Pomlad leta 1973 je prinesla prehod na vzdrževano drsenje na širokem območju. Delo, ki se je takrat že začelo v tako imenovanem Komiteju dvajsetih glede temeljne reforme mednarodnega monetarnega sistema na osnovi stabilne, vendar prilagodljive paritetne vrednosti (par value), ni nikoli začelo veljati. Dramatična rast cen nafte in s tem povezana svetovna rast inflacije sta odstranila kakršno koli misel na daljnosežne reforme: vse, kar je bilo storjenega v tistem času, je bilo strinjanje glede okvira za nadzor in kontrolo nad fleksibilnejšo menjalno politiko. Šele 1. aprila 1978 so sprejeli daljnosežnejšo reformo sistema z drugim amandmajem v členih sporazuma IMF (The Bank for International Settlements and the Basle Meetings, 1980, str. 17). Ti amandmaji člena sporazuma o IMF pa določajo, da države ne smejo več določati zunanje vrednosti svojega denarja z zlatom. Kot možen sistem so uzakonili tudi sistem drsečega deviznega tečaja. S temi amandmaji sporazuma o IMF so samo sankcionirali dejansko stanje (Ribnikar, 1999, str. 41).

V tem obdobju radikalnih sprememb, katerega problemi so izvirali iz sočasnega pojava inflacijskih in recesijskih trendov, so se pojavila nova področja možnosti za sodelovanje centralnih bank znotraj BIS.

Prehod k drsečim deviznim tečajem je umaknil takratno potrebo po bližnjem sodelovanju in nalogo organizacij, ki so delovale na področju mednarodne ekonomske in monetarne politike, da poskusijo preprečiti razpad razvitih in manj razvitih ekonomij ter še posebej ustaviti zagovornike zaščitne carine (The Bank for International Settlements and the Basle Meetings, 1980, str. 17).

V ožjem kontekstu bi bile posamezne države sedaj sposobne manipulirati z menjalnimi tečaji svojih valut z intervencijsko politiko. Z izkušnjo iz 30-ih let v mislih so bile mednarodne

monetarne institucije še posebej pozorne na učinkovito upravljanje drsenja in na nevarnost tekmovalne devalvacije. Spodbudno je omeniti, da je mednarodno sodelovanje, kljub recesijskim trendom v svetovni ekonomiji, v tistem času ostalo dejavno pri prehodu na drseče tečaje, ohranila se je tudi svoboda trgovine in plačil, tako da ni bilo mogoče zaslediti kakih znakov resnih zlorab intervencijske politike. Mehanizmi svetovanja in sodelovanja, razviti v 50-ih in 60-ih, so obrodili nadzorovane sadove in pravila igre, napisane in tudi nenapisane. Pri vsem tem so bili vsakodnevni stiki v telesih, ki so delala za mednarodno koordinacijo, tisti, ki so ohranjali duh skupne odgovornosti (The Bank for International Settlements and the Basle Meetings, 1980, str. 17).

Dejavnik v kasnejši širitvi mednarodnih finančnih trgov je bil recikliranje presežkov plačilne bilance, ki so jih zbrale države izvoznice nafte, v času po dvigu cen nafte. Samo obstoj in učinkovitost teh trgov so omogočili absorbcijo šoka, ki je nastal zaradi rasti cen nafte, financiranje neravnovesij, ki so nastala kot rezultat prekinitve plačilnega pretoka in pridobitve časa za potrebne prilagoditvene ukrepe. Toda ostro stopnjevanje v tujih poslih velikih komercialnih bank je pomenilo rastoče tveganje, pa tudi večjo nevarnost za kreditno stanje posameznih držav. Prehod k fleksibilnemu deviznemu tečaju, ki je ponujal bistveno večji riziko v tujih deviznih poslih, je že vodil do propada bank v določenih državah, k sreči brez ustvarjanja večjih kriz zaupanju. Tudi banke so se prepričale, da je močna rast v njihovih zunanjih obvezah potrebovala boljši vpogled v njihovo dogajanje. Termin »centralni urad za tveganje (Central Risk Office)« ni nujno najprimernejši, toda kaže na osnovno naravo nalog BIS v tej povezavi. Ko je BIS prevzela te naloge, ji je pomagalo predvsem dejstvo, da je v času svojih rednih poslovnih dejavnosti vedno imela neposreden stik s trgi (The Bank for International Settlements and the Basle Meetings, 1980, str. 17–18).

Prevrati v svetovni ekonomiji in mednarodnem monetarnem sistemu so ponudili dodatno stimulacijo trendu, bližjemu sodelovanju med svetovnimi regijami, še zlasti evropskimi, kjer so bili koraki v to smer narejeni že v 50-ih letih, in sicer ne v duhu izolacionalizma, temveč s pogledom k promociji mednarodne solidarnosti. Ker je bila BIS neposredno vpletena v mehanizme evropskega sodelovanja kot posrednik za Evropsko plačilno unijo, je prevzela svojo novo vlogo v kontekstu EEC, ponujala svoje sekretarje za guvernerje centralnih bank komiteja EEC vse od ustanovitve leta 1964 ter delovala kot posrednik za Fond za evropsko monetarno sodelovanje, ustanovljen leta 1973, ki je sledil grupiranju valut EEC in »kačjemu« sporazumu iz prejšnjega leta. Z uresničitvijo Evropskega monetarnega sistema leta 1979 so se odgovornosti BIS še povečale (The Bank for International Settlements and the Basle Meetings, 1980, str. 18).

5.4 Deregulacija in globalizacija finančnih trgov

Deregulacija in globalizacija finančnih trgov hodita z roko v roki. Večina predpisov je bila na ravni narodnega merila, tako da je globalizacija trgov pomenila manj vodenja in obratno. Toda to je bila enosmerna cesta. Ko so se nacionalni predpisi sprostili, so izdali nekaj novih mednarodnih predpisov. Brettonwoodske institucije, IMF in Svetovna banka so se prilagodili

na spreminjajoče okoliščine in postali dejavnejši kot svetovni psi čuvaji. Monetarne oblasti vodilnih industrijskih narodov so oblikovale kanale za sodelovanje in sprejele nekaj pravih mednarodnih pravil. Daleč najpomembnejše so kapitalske zahteve za komercialne banke, ki so jih določili pod zaščito BIS v Baslu leta 1988 (Soros, 1998, str. 119).

Centralni paradoks, ki se je pojavil na področju mednarodnih kreditov med 80-imi leti, je bil ta, da so države v razvoju, ki nimajo nafte, imele deficit v bilanci na tekočih računih v višini 70 milijard USD, stopnja njihove izposoje na mednarodnih kapitalnih trgih pa je bistveno padla v primerjavi s prejšnjim letom. Za to nasprotje je možnih več razlag. Kot prvo so nekatere države (npr. kot Brazilija) izčrpavale svoje rezerve, na kar je opozorila BIS v svojem zadnjem poročilu dogodkov na trgih evropskih valut. Vedno več držav je posegalo po neobjavljenih posojilih, da ne bi pritegnili pozornosti na njihove nižajoče kreditne zmožnosti. Medtem pa so se druge države pogajale za kratkoročne bančne kredite. Tako je BIS poročala, da je, čeprav so se objavljeni OPEC-ovi depoziti zvišali za skoraj 12 milijard USD v drugem kvartalu leta 1980, »tipično le relativno majhen delež – manj kot ena tretjina povišanja – predstavljala nakazila na evropskih trgih. Večina je bila investirana v narodne trge.« (Further signs of disintegration, 1980, str. 9).

Brez posredovanja monetarnih avtoritet bi se mednarodni finančni sistem sesul vsaj 4-krat, in sicer leta 1982, 1987, 1994 in 1997. Kljub temu pa mednarodno vodenje ostaja nezadostno v primerjavi z regulacijskim okoljem, ki prevladuje v naprednih državah. Še več, države, ki so blizu centra, se bodo bolj verjetno odzvale na krize, ki jih neposredno zadevajo, kot pa na tiste, katerih glavne žrtve so na obrobju. Omembe vredno je, da je padec ameriške borze leta 1987, ki je bil zgolj domačega izvora, vodil do regulacijskih sprememb, namreč uvedbo tako imenovanih prekinjačev; motnje na mednarodnih finančnih trgih pa niso izzvale podobnega odziva. Čeprav so bili standardi BIS leta 1987 zakasnel odgovor na krizo leta 1982, ostaja dejstvo, da mednarodni predpisi niso držali tempo z globalizacijo finančnih trgov (Soros, 1998, str. 119).

Ta nezadostnost mednarodnih predpisov se deloma lahko pripiše nezmožnosti dojemanja refleksivne narave kredita in deloma prevladujočemu razpoloženju proti predpisanemu, toda glavni krivec je pomanjkanje primernih mednarodnih ustanov. Narodni finančni sistemi vodijo centralne banke in druge finančne oblasti. Na splošno jim gre dobro od rok; že več desetletij ni bilo nobenega zloma finančnih sistemov večjih industrijskih držav. Toda, kdo vodi mednarodni finančni sistem? Mednarodne finančne ustanove in narodne monetarne avtoritete sodelujejo v času kriz, a ni nobenih mednarodnih centralnih bank, ne mednarodnih regulacijskih teles, primerljivih z ustanovami na narodni ravni. Prav tako ni lahko ugotoviti, kako bi lahko uvedli take ustanove: denar in kredit sta tesno povezana z vprašanji narodne suverenosti in narodne prednosti, narodi pa nočejo izgubiti svoje suverenosti (Soros, 1998, str. 120).

Mednarodni finančni sistem ima dve osnovni nalogi: prva je, da zagotavlja nemoteno odvijanje plačilnega prometa v in med državami, kar spodbuja tesno in vsestransko

sodelovanje med bankami; druga je posojilno financiranje poslovnih transakcij izvoza, uvoza in vlaganj. Izvozno-uvozno kreditiranje bank in podjetij je kratkoročno ali pa srednje- in dolgoročno, blagovno ali finančno, katero se zlasti izvaja s t. i. evrodolarjem kot prostim in spekulativnim kapitalom. Tako naj bi s temi nalogami mednarodni finančni sistem zagotavljal, da naj bi po načelu ponudbe in povpraševanja kapital svobodno krožil po svetovnem gospodarskem prostoru in da bi se alociral tja, kjer so stroški poslovanja najmanjši, varnost naložb in njihovi ekonomski učinki pa največji (Vrhunec, 1989, str. 234).

6. BIS IN NJENA VLOGA DANES

Glavne naloge BIS, ki so se oblikovale v 73 letih, so naslednje (BIS History, 2003):

1. BIS je forum za sodelovanje centralnih bank. Z rednimi srečanji guvernerjev in uradnikov njenih centralnih bank članic ima vlogo foruma za izmenjavo informacij in sodelovanje med centralnimi bankami po vsem svetu. Sodelovanje centralnih bank je bilo usmerjeno k zaščiti brettonwoodskega sistema v 60-ih in zgodnjih 70-ih, v upravljanje s pretokom kapitala pri dveh naftnih krizah in mednarodni krizi dolgov v 80-ih. V zadnjih letih pa BIS podpira finančno stabilnost pred ekonomsko integracijo in globalizacijo.
2. V okviru mednarodnega sodelovanja BIS izvaja razne raziskave, ki pripomorejo k monetarni in finančni stabilnosti, zbira in objavlja statistične podatke o mednarodnih financah ter s pomočjo komitejev mednarodnih strokovnjakov oblikuje predloge za finančno skupnost, katerih cilj je okrepiti mednarodni finančni sistem. Tako je npr. Baselski komite za bančni nadzor (Basel Committee on Banking Supervision), predlagal rizično razmerje kapitala za mednarodno aktivne banke (1988 Basel Capital Accord, ki se trenutno obnavlja), ki je postal mednarodni standard.
3. BIS opravlja tradicionalne bančne funkcije, kot so upravljanje z rezervami in transakcijami zlata, skrb za račune strank centralnih bank in mednarodnih organizacij. Skupnih denarnih depozitov, opravljenih prek BIS, je bilo 31. marca 2000 128 milijard USD, kar je približno 7 % svetovnih rezerv tujih menjav. Poleg tega BIS opravlja tudi funkcijo zaupnika in posrednika. Tako je BIS posredovala Evropski plačilni uniji (EPU, 1950–58) in pomagala evropskim valutam obnoviti konvertibilnost po drugi svetovni vojni. Posredovala je pri raznih evropskih dogovorih o deviznih tečajih, vključno z Evropskim monetarnim sistemom (EMS, 1979–94), ki je bil predhodnik prehoda k enotni valuti.
4. BIS je zagotavljala organizirano potrebno financiranje, da bi po potrebi podprla mednarodni monetarni sistem. Med finančnimi krizami 1931–33 je BIS organizirala podporne kredite za avstrijske in nemške centralne banke. V 60-ih je uvedla poseben podporni kredit za italijansko liro (1964) in francoski frank (1968) ter t. i. skupne dogovore (Group Arrangements) (1968 in 69) za podporo šterlinga. V zadnjih letih je BIS nudila finančna sredstva za stabilizacijske programe v okviru IMF (npr. v Mehiki 1982 in Braziliji 1998).

BIS izpolnjuje svoj mandat s tem, da je (Profile, 2002, str. 1):

- a) forum za diskusije in pospeševanje odločitvenih procesov med centralnimi bankami in znotraj mednarodne finančne skupnosti;
- b) center za ekonomsko in monetarno raziskovanje;
- c) prva protistranka centralnih bank pri njihovih finančnih transakcijah;
- d) posrednik ali zaupnik pri povezavah z mednarodnimi finančnimi operacijami.

6.1 Forum za mednarodno monetarno in finančno sodelovanje

Guvernerji in uradniki centralnih bank z delnicami se redno sestajajo v prostorih BIS v Baslu in občasno v reprezentativnem uradu v Hong Kongu. Pogosto se jim pridružijo predstavniki drugih centralnih bank. Največje tovrstno srečanje je letna skupščina (Annual General Meeting). Leta 2002 se je letne skupščine udeležilo 105 centralnih bank, 81 od teh na ravni guvernerjev. Sodelovalo je tudi 17 mednarodnih institucij (Profile, 2002, str. 2).

Glavni dogodki se odvijajo v času sestankov uprave BIS, ki so 2-krat mesečno. Povabljeni so vsi guvernerji centralnih bank z delnicami in starejši predstavniki. Ta srečanja pospešujejo sodelovanje centralnih bank na področjih, kot so nadzor dejavnosti na tujih trgih menjav, pregled in analiza razvoja na finančnih trgih ter nadzor sistema plačil in poravnjav (Profile, 2002, str. 2–3).

Srečanja so treh vrst:

- sestanki odbora direktorjev;
- sestanki skupine desetih guvernerjev centralnih bank in njihovih podkomitejev;
- sestanki guvernerjev centralnih bank.

Primer zadnje vrste sestankov je sestanek svetovne ekonomije (2-krat mesečno) (Global Economy Meeting), na katerem se zberejo guvernerji centralnih bank glavnih razvijajočih tržnih ekonomij in držav članic G10 (Profile, 2002, str. 3).

Marca 2001 je BIS ustanovila azijski svet za svetovanje (Asian Consultative Council), ki je sestavljen iz guvernerjev centralnih bank članic BIS v azijsko-pacifiški regiji. Njegov namen je zagotoviti sredstvo za komuniciranje med azijskimi in pacifiškimi člani BIS ter upravo in menedžmentom glede zadev, ki so pomembne za centralne banke v tej regiji. Funkcijo sekretariata ACC opravlja BIS reprezentativni urad za Azijo in Pacifik v Hong Kongu.

Predsednik ACC je Ian Macfarlane, guverner »Reserve Bank of Australia« (Profile, 2002, str. 3).

6.1.1 Skupina desetih (G10) guvernerjev centralnih bank

G10 izvira iz časov, ko je skupina desetih držav članic Mednarodnega denarnega sklada, skupaj s Švico izglasovala, da bi omogočili dostop do sredstev v IMF, zunaj meja fonda, po Sporazumu o posojilih (General Arrangements to Borrow). Od leta 1963 se guvernerji centralnih bank G10 sestajajo na sestankih BIS, ki se trenutno izvajajo 2-krat mesečno (Profile, 2002, str. 3).

Predsednik guvernerjev centralnih bank G10 je Sir Edward George, ki je sicer guverner Banke Anglije. Guvernerji centralnih bank G10 so ustanovili številne redne komiteje, ki so odgovorni skupini G10. To so Baselski komite za bančni nadzor, Komite sistema plačil in poravnav, Komite sistema svetovnega financiranja in Tržni komite (prej Komite za tujo menjavo zlata) (Profile, 2002, str. 3).

6.1.2 Baselski komite za bančni nadzor (Basel Committee on Banking Supervision)

6.1.2.1 Delovanje baselskega komiteja v svojih zgodnjih letih

Žalostno, a neizpodbitno dejstvo je, da so centralne banke sodelovale med seboj le v času pritiskov in nikoli v pričakovanju svetovnih finančnih težav. V skladu s tem ustaljenim dejstvom so julija 1974 sprejeli »baselski sporazum« šele po razpadu bančne hiše Herstatt, v ozadju drugih finančnih težav, ki so temu sledile. Ta sporazum naj bi zagotovil, da bi centralne banke izvajale funkcijo posojilodajalca v skrajni sili (lender-of-last-resort), ter naložil odgovornost med centralnimi bankami, v primerih ko komercialne banke delujejo znotraj svojih pristojnosti in jih pestijo likvidnostne težave. Toda oblikovali niso nobenega pravega službenega poročila. Iz posledičnih dogodkov pa je razvidno, da se je ta skupščina centralnih bankirjev (ki predstavljajo države G10 in Švico) razvila v velika nesoglasja. Glavni elementi tega sporazuma naj bi bili naslednji (Central banks and Third World debt, 1984, str. 63):

- banke, ki se znajdejo v likvidnih težavah znotraj narodnih meja, bodo podprle centralne banke v državi;
- podpora tujim vejam je odgovornost starševske banke, ki jo podpira ustrezna centralna banka;
- podpora čezmorskim podružnicam je odgovornost njihovih starševskih bank – kljub zakonom o omejenih obveznostih;
- konzorcijske banke morajo podpirati na »pro data« osnovi njihove starševske banke ali pa njene centralne banke.

Baselski sporazum, ki ga je potrdilo 30 drugih monetarnih vlad na IMF srečanju oktobra 1974, je lahko sporazum torej le glede na ime, saj je veliko ključnih vprašanj ostalo nerešenih. Dobro je omeniti, da se je uradno poročilo G10 septembra leta 1974 perečih vprašanj zgolj dotaknilo, in sicer glede na to, kdo bo na evropskih trgih izvajal funkcijo posojilodajalca v

skrajni sili (Central Banks and Third World debt, 1984, str. 64–65). Decembra leta 1974 so guvernerji skupine G10 ustanovili Baselski komite za bančni nadzor, da bi izboljšali sodelovanje med nadzorniki bank. Sekretariat za ta komite je v BIS v Baslu (Profile, 2002, str. 3).

Baselski komite je forum za diskusijo glede reševanja določenih nadzornih problemov. Upravlja delitev nadzornih obveznosti med narodnimi oblastmi s ciljem zagotoviti kakovosten nadzor dejavnosti bank po vsem svetu. Listina o tem vprašanju, Baselski konkordat, je izšla leta 1983, leta 1992 je Komite okrepil te obveze s tem, ko je določil minimalne standarde glede nadzora mednarodnih bančnih skupin in njihovih podružnic v tujini (Profile, 2002, str. 3).

6.1.2.2 Kasnejši razvoj

Decembra leta 1987 je Cookov komite oziroma Baselski komite naznanil dogovor o mednarodni konvergenci kapitalskih standardov (Basle Accord) (Johnson, 2000, str. 329). Definicija kapitala, ki je zapisana v Baselskem kapitalnem sporazumu iz leta 1988, tako razdeli kapital na (Sušnik, 2001, str. 41):

- a) temeljni kapital (Tier I), sestavljen iz osnovnega kapitala in rezerv, je glavna sestavina kapitala banke, saj daje banki s svojimi lastnostmi najboljšo zaščito pred nesolventnostjo. Mora pa predstavljati vsaj polovico vsega kapitala, s katerim banke pokrivajo kapitalne zahteve za različna tveganja;
- b) dodatni kapital (Tier II), ki ga sestavljajo revalorizacijske rezerve, hibridni in dolžniški instrumenti.

Komite si prav tako prizadeva izboljšati standarde nadzora, še posebej glede plačilnih zmožnosti, in tako pomagati okrepiti trdnost in stabilnost mednarodnega bančništva. S tem želijo zblížati mednarodno srenjo na področju meritev zadostnosti bančnega kapitala in zagotoviti minimalne kapitalne standarde. Komite se trenutno posvetuje glede novega okvira zadostnega kapitala, ki je znan kot »Basel II«. Z aktivno pomočjo nadzornikov v novo nastajajočih trgih je komite 1997 izdal *Osnovna načela za uspešni bančni nadzor*, to je obsežen načrt za uspešen nadzorni sistem (Profile, 2002, str. 3).

Vzroki za nove standarde so predvsem, da so trenutno veljavni standardi preveč osredotočeni na eno mero tveganja, da veljajo za vse banke ne glede na velikost ter da gre za dokaj enovito obravnavanje tveganj. Predlagani novi standardi pa poudarjajo (Rubin, 2002, str. 44):

- a) notranje postopke posameznih bank, preglede regulatorjev in tržno disciplino;
- b) fleksibilnost, več možnih pristopov, spodbude za boljše upravljanje s tveganji;
- c) večjo občutljivost na tveganje.

Struktura novih standardov je sestavljena iz treh stebrov:

- a) prvi steber: minimalne kapitalske zahteve. Novi standardi ohranjajo trenutno definicijo kapitala in minimalno 8-odstotno zahtevo kapitala glede na tveganju prilagojena sredstva. Poudarek je na izboljšavi merjenj kreditnih tveganj in upoštevanju operativnih tveganj, pri čemer pa merjenje tržnih tveganj ostane nespremenjeno. Uvedli so tudi pristop, ki temelji na notranji klasifikaciji, ter spremembe pri obravnavanju zavarovanj in garancij. Predvideva se, da bo 20 % kapitala namenjenega za pokrivanje operativnih tveganj (Sušnik, 2001, str. 40, 46);
- b) drugi steber: regulativni nadzor. S tem so predvsem mišljene notranje revizije, interni procesi ocenjevanja potrebnega kapitala ter pomembnost sodelovanja med bankami in regulatorji (Sušnik, 2001a, str. 31);
- c) tretji steber: tržna disciplina. Namen tretjega stebra je predvsem spodbuditi tržno disciplino prek obsežnejšega poročanja bank ter boljše poznavanje profila tveganja posameznih bank. Vključeno pa je tudi poročanje na več področjih, kot je proces določanja kapitalskih zahtev in spremljanje tveganj. Ta steber pa prinaša tudi precejšnje povečanje javnih razkritij, kar pomeni javno objavo podatkov in informacij s strani bank (Sušnik, 2001a, str. 32–33).

Leta 2006 naj bi se povsod po svetu uveljavil nov kapitalski sporazum. Toda preučevanja posledic novih kapitalskih pravil so se lotile že številne banke, njihova združenja in druge zainteresirane institucije, ne glede na to, da odločitve Basla še niso dokončne. Ob upoštevanju novih pravil naj bi imela banka »Barclays Capital« kar 54 % presežnega kapitala (Rubin, 2002, str. 42).

Predsednik Baselskega komiteja je William J. McDonough, ki je sicer predsednik CEO »Federal Reserve bank of New York« (Profile, 2002, str. 3).

6.1.3 Komite sistema plačil in poravnav (Committee on Payment and Settlement Systems, CPSS)

BIS določa sekretariat za Komite sistema plačil in poravnav skupine G10 in njene delovne skupine. Ta komite je osredotočen na uspešnost in stabilnost domačih in čezmejnih sistemov plačil in poravnav. V delu zadnjih let čedalje bolj sodelujejo centralne banke zunaj skupine G10, še zlasti glede osnovnih načel za oblikovanje in operiranje sistema plačil (Profile, 2002, str. 3).

Predsednik komiteja je Tommaso Padoa - Schioppa, sicer član Izvršilnega odbora Evropske centralne banke (Profile, 2002, str. 3).

6.1.4 Komite sistema globalnega financiranja (Committee on the Global Financial System, CGFS)

CGFS je stalni komite centralnih bank G10, ki se redno sestaja v Baslu. BIS določa njegov sekretariat. Komite je osredotočen na kratkoročni nadzor stanja globalnega sistema financiranja, dolgoročno analizo delovanja finančnih trgov in oblikovanje priporočil politike glede izboljšave delovanja trga. Njegov predsednik je Yukata Yamaguchi, namestnik guvernerja »Bank of Japan« (Profile, 2002, str. 3–4).

6.1.5 Tržni komite (Markets Committee)

MC (prej znan kot Committee on Gold and Foreign Exchange) nadzoruje dejavnosti na trgu tuje menjave, prepoznava zaplete glede politike centralnih bank in operativnih postopkov ter občasno rešuje dolgoročne vprašanja glede strukture.

Predsednik je Bruno Gehrig, podpredsednik upravnega odbora Švicarske narodne banke (Profile, 2002, str. 4).

6.1.6 Inštitut za finančno stabilnost (Financial Stability Institute, FSI)

Konec leta 1998 je BIS skupaj z Baselskim komitejem za bančni nadzor ustanovil Inštitut za finančno stabilnost.

Mandat FSI je pomagal izboljšati in okrepiti finančne sisteme in institucije po vsem svetu, v prvi vrsti z njihovim sodelovanjem pri izvajanju odličnega in preudarnega nadzora. FSI je osredotočen na učinkovito izvajanje preudarnega nadzora, na promocijo splošne prakse in pravil ter zagotavljanje nadzora z informacijami glede najnovejših dogajanj na področju tržnih produktov, tehnik in inovacij. FSI izvaja seminarje in delavnice o bančništvu in zavarovalniškem nadzoru. Predsednik FSI je Josef Tošovský (Profile, 2002, str. 4).

Obstajata še dva sekretariata, ki delujeta zunaj BIS – Forum za finančno stabilnost (Financial Stability Forum) in Mednarodno združenje za zavarovalniški nadzornikov (International Association of Insurance Supervisors).

6.1.7 Forum za finančno stabilnost (Financial Stability Forum, FSF)

BIS aktivno sodeluje pri okrepitvi mednarodne finančne strukture. To delo je prvič označilo za pomembno vrhovno zasedanje državnih voditeljev in vlad držav G7 v Halifaxu (Halifax summit), ki je nato vodilo do ustanovitve FSF leta 1999.

FSF se zavzema za mednarodno finančno stabilnost s pomočjo napredne izmenjave informacij in sodelovanja med narodnimi oblastmi, mednarodnimi institucijami (kot je BIS,

IMF, OECD in Svetovna banka) ter mednarodne urejevalne ali izvedenske skupine, z odgovornostjo na področju mednarodne finančne stabilnosti. BIS in drugi člani FSF podpirajo sekretariat pri delu FSF v BIS v Baslu. Andrew Crockett, generalni direktor BIS, osebno predseduje FSF (Profile, 2002, str. 4).

6.1.8 Mednarodno združenje zavarovalniških nadzornikov (International Association of Insurance Supervisors, IAIS)

Od leta 1998 BIS gosti Sekretariat za mednarodno združenje zavarovalniških nadzornikov. IAIS, ustanovljen leta 1994, želi zagotoviti izboljššan nadzor zavarovalniške industrije, razviti praktične standarde za nadzor zavarovalništva, zagotoviti obojestransko pomoč in izmenjavo informacij za hitrejši razvoj domačih zavarovalniških trgov. IAIS ima člane iz več kot 100 sodišč. Skoraj 70 organizacij in posameznikov jo opazuje pri delu. Sekretariat je neodvisen od BIS, vendar ima vseeno sedež ravno tam, saj jim BIS zagotavlja podporo na določenih tehničnih in administrativnih področjih. Predsednik Izvršilnega odbora IAIS je Manuel Aguilera - Verduzco, sicer predsednik »National Insurance and Surety Commission« (Mexico) (Profile, 2002, str. 4).

6.1.9 Mednarodno združenje depozitnega zavarovalnega društva (International Association of Deposit Insurers, IADI)

Na njeni ustanovitveni skupščini maja 2002 se je IADI odločila za ustanovitev rednega neodvisnega sekretariata BIS v Baslu. Cilji IADI so prispevati k stabilnosti finančnih sistemov s podpiranjem mednarodnega sodelovanja na področju depozitnega zavarovanja ter spodbujanje velikega števila mednarodnih stikov med depozitnimi zavarovanci in drugimi zainteresiranimi posamezniki. Izvršnemu svetu IADI predseduje Jean Pierre Sabourin, predsednik CEO, »Canada Deposit Insurance Corporation« (Profile, 2002, str. 4).

6.1.10 Druga področja sodelovanja med BIS in centralnimi bankami

Sodelovanje centralnih bank se je v preostalem svetu okrepilo, bodisi gre za sodelovanje znotraj obstoječih regijskih političnih združenj ali pa znotraj specializiranih organizacij centralnega bančništva.

BIS podpira centralne banke v več kot 20 industrijskih državah pri koordinaciji tehnične podpore in selektivnega usposabljanja. Koordinacijo podpirajo z bazami podatkov in rednimi zasedanji uradnikov iz centralnih bank prejemnic in darovalk, kot tudi IMF in drugimi mednarodnimi organizacijami. BIS aktivno deluje v institutu Joint Vienna, zgrajenem leta 1992 z namenom, da bi nudil usposabljanje za centralne banke v tranzitu (Profile, 2002, str. 5).

BIS tudi redno organizira zasedanja strokovnjakov s specializiranih področij, kot so informacijske tehnologije, varnost, postopki notranjega upravljanja in določenih pravnih vprašanj, ki zadevajo centralne banke (Profile, 2002, str. 5).

6.2 Center za monetarno in ekonomsko raziskovanje

Monetarni in ekonomski oddelek BIS opravlja raziskave, predvsem glede monetarnih in finančnih vprašanj, da bi podprl dejavnosti skupnih zasedanj v BIS. Prav tako vzdržuje makroekonomsko bazo podatkov, do katere imajo dostop vse sodelujoče centralne banke.

Raziskave oddelka so osredotočene na zadeve, neposredno zanimive za centralne banke, torej praktične narave. Veliko odkritij oddelka je objavljenih v časopisih, dokumentih BIS ali kot Delovni dokumenti (Working papers) BIS, pa tudi v akademskih dnevnikih in konferenčnih izdajah centralnih bank. Opravljeno delo je neposredno ali posredno tudi pomemben vložek k poročilom širokega spektra glede mednarodnega ekonomskega in finančnega razvoja, ki je zajeto v letnem in četrletnem poročilu BIS (Profile, 2002, str. 5).

Oddelek tudi zbira in analizira podatke glede razvoja na mednarodnih bančnih in varnostnih trgih. Mednarodne bančne statistike, ki so trenutno največji delež zbranih podatkov, prikazujejo rastoče bančne posle in pomembna dejstva mednarodnih dolgov držav.

Podatki so bili prilagojeni uporabi in zbiranju natančnejših statistik o narodnih bilancah. BIS tudi gradi baze podatkov, ki jih vzdržuje oddelek in ki zadevajo dejavnosti na mednarodnih dolžniško zavarovanih trgih, pa tudi trgovanje z menjalnimi posli in izvedeno trgovanje preko bančnih okenc (OTC). Poleg tega vzdržuje bazo podatkov o tujih menjavah in sekundarnih tržnih dejavnostih (Profile, 2002, str. 5).

Večina podatkov je objavljenih v četrletnem poročilu. Podatki o konsolidiranih mednarodnih bančnih posojilih in globalnih OTC tržnih dejavnostih so objavljeni posebej. BIS sodeluje pri sestavljeni statistiki BIS-IMF-OECD-Svetovna banka o zunanjih dolgovih. Triletno poročilo centralnih bank o devizah in sekundarnih tržnih dejavnostih je objavljeno v posebnem poročilu (Profile, 2002, str. 5).

6.3 Banka za centralne banke

6.3.1 Bančne operacije

BIS ponuja številne bančne storitve, ki so zasnovane posebej za pomoč centralnim bankam pri vodenju tuje menjave in zlatih rezerv. Prav tako deluje kot bankir in upravitelj denarja za mednarodne finančne institucije. BIS ne sprejema depozitov in ne nudi finančnih storitev zasebnikom ali korporacijam, prepovedano ji je posredovati denar vladam ali odpirati tekoče račune v njihovem imenu (Profile, 2002, str. 5).

BIS zagotavlja prostor za poslovanje v Baslu in nudi široko paleto bančnih storitev, pa tudi manjših poslovnih prostorov v reprezentativnem uradu v Hong Kongu SAR, kjer omogoča centralnim bankam znotraj azijske regije boljši dostop do finančnih storitev BIS med njihovim poslovalnim časom (Profile, 2002, str. 5).

Trenutno vplačuje pologe preko BIS približno 130 centralnih bank in mednarodnih finančnih institucij. Skupna vrednost depozitov, plačanih preko BIS, je konec marca 2002 znašala 154 milijard USD, kar je 7,6 % svetovnih rezerv tujih izmenjav. Ker je treba z velikim deležem rezerv centralnih bank, plačanih v obliki depozitov preko BIS, razpolagati hitro, je BIS osredotočena na vzdrževanje visoke stopnje likvidnosti. Denar, ki se nakaže preko BIS, je na razpolago na trgu, večinoma v obliki investicij najboljših komercialnih bank in nakupov kratkotrajnih vladnih vrednostnih papirjev. Ker so te operacije danes telo poslovanja BIS, banka tudi izvaja tuje menjave in zlate operacije v imenu strank (Profile, 2002, str. 5–6).

6.3.2 Investicijske storitve za centralne banke

V zadnjih letih BIS intenzivno išče način, kako še bolj razviti svoje investicijske storitve, ter tako pomagati centralnim bankam in izboljšati vračanje njihovih tujih premoženj. Da bi jim dolgoročno pomagali z upravljanjem, jim BIS ponuja investicijske instrumente za dobo do 5 let (Profile, 2002, str. 6).

BIS ponuja številne storitve na področju upravljanja premoženj, prikrojene za centralne banke. Pozitivna stran tega sistema je poudarek na storitvah posameznim kupcem in izmenjavi znanja. Centralne banke lahko izbirajo med namenjenimi portfolio mandati in odprto strukturo kapitala, ki omogoča skupinam kupcev investicije v skupna sredstva premoženja (Profile, 2002, str. 6).

6.3.3 Kreditne olajšave

Poleg denarnih pologov v mednarodni trg BIS včasih nudi kratkoročna posojila centralnim bankam. Ta so navadno v obliki kreditov, zavarovanih pred zlatom, drugim pomožnim in depozitnim denarjem pri BIS, toda občasno jim je ponujena možnost na nezavarovani osnovi, na primer v obliki »stand-by« kredita, s katerim lahko centralna banka prejme denar v zelo kratkem času. Ob raznih priložnostih od 80-ih let naprej je BIS nudila finančno podporo centralnim bankam s podporo (v obliki garancij) skupini vodilnih centralnih bank. Tovrstna multilateralna pomoč ima navadno vnaprej plačana izplačila kreditov, ki jih odobrijo mednarodne institucije, kot sta na primer IMF in Svetovna banka (Profile, 2002, str. 6).

6.3.4 Nadzor rizika

Nadzor rizika BIS ima funkcijo, ki ne sovпада z bančnim oddelkom in sestoji iz treh enot – notranja revizija (Internal Audit), kreditni nadzor rizika (Credit Risk Control) in nadzor rizika državnih financ (Treasury Risk Control). Poroča preko namestnika generalnega direktorja,

generalnemu direktorju. Riziki trga in kreditov se merijo in so upravljani po integralni gospodarskokapitalni sestavi, ki uporablja najnovejše metode. Kakovost premoženj je nadzorovana neprestano in natančno (Profile, 2002, str. 6).

6.4 Posrednik in zaupnik

6.4.1 Mednarodni sporazumi o posojilih

Od svoje ustanovitve BIS opravlja številne funkcije kot zaupnik, fiskalni posrednik ali depozitar v skladu s številnimi mednarodnimi sporazumi o posojilih. Primeri tega so Dawesova in Youngova posojila, ki jih je razglasila nemška vlada 1924 in 1930, kot tudi zavarovana posojila, ki jih je izdala Evropska skupnost za premog in jeklo leta 1952. Po združitvi Nemčije je leta 1990 Zvezna republika Nemčije izdala veliko novih finančnih obveznic, ki so pokrivalo področja, določena v Dawesovih in Youngovih posojilih (Profile, 2002, str. 6).

6.4.2 Funkcija poroštvenega posrednika (Collateral Agent)

Aprila 1994 je BIS sprejel nove funkcije glede ponovnega popisa reprogramiranja zunanjih dolgov Brazilije, na kar je pristala Brazilija novembra 1993. V skladu s poroštveno zastavno pogodbo deluje BIS v vlogi poroštvenega posrednika pri investiciji in lastništvu poroštva v prid delničarjev določenih delnic, določenih po USD, ki jih je izdala Brazilija glede na pogodbo o reprogramiranju in ki bodo dozorela v 15 ali 30 letih (Profile, 2002, str. 6).

BIS je podobno vlogo sprejela še v Peruju marca 1997 in Cote d'Ivoire od marca 1998 pri z pogodbi o reprogramiranju zunanjega dolga, ki so jih sprejeli novembra 1996 in maja 1997 (Profile, 2002, str. 6).

SKLEP

BIS kot najstarejša mednarodna finančna institucija ima kot nekakšna banka centralnih bank pod svojim okriljem mednarodno monetarno in finančno sodelovanje. BIS so ustanovili na osnovi Youngovega plana (1930), ki se je ukvarjal z vprašanjem odškodninskih plačil Nemčije po versajski pogodbi. Nova banka naj bi prevzela funkcije, ki jih je do takrat opravljal glavni agent za reparacije v Berlinu, ter imela vlogo zaupnika za Dawesova in Youngova posojila. BIS naj bi poleg tega podpirala sodelovanje centralnih bank na splošno. Vprašanje reparacij oziroma odškodnin je izginilo v ozadje, ko se je BIS popolnoma osredotočila na sodelovanje med centralnimi bankami in drugimi agencijami s ciljem zagotoviti čim večjo monetarno in finančno stabilnost.

Ustanovitelji BIS so pričakovali, da se bo banka postopno prelevila v centralno banko vseh bank, a so bila žal ta pričakovanja preveč optimistična. Del načrtovanih nalog po drugi svetovni vojni sta prevzela IMF in IBRD.

BIS je forum za sodelovanje centralnih bank. Z rednimi srečanji guvernerjev in uradnikov njenih centralnih bank članic ima BIS vlogo foruma za izmenjavo informacij in sodelovanje med centralnimi bankami po vsem svetu. V šestdesetih in sedemdesetih je bilo sodelovanje centralnih bank usmerjeno k zaščiti brettonwoodskega sistema ter v osemdesetih k mednarodni krizi dolgov. V zadnjih letih pa podpira finančno stabilnost pred ekonomsko integracijo in globalizacijo.

Veliko tudi pripomore k monetarni in finančni stabilnosti, saj v okviru mednarodnega sodelovanja izvaja razne raziskave ter zbira in objavlja statistične podatke o mednarodnih financah. S pomočjo komitejev mednarodnih strokovnjakov oblikuje predloge za finančno skupnost, katerih cilj je okrepiti mednarodni finančni sistem. Tak primer so na primer baselski kapitalni standardi iz baselskega kapitalnega sporazuma, ki so postali mednarodni standardi.

BIS opravlja tudi tradicionalne bančne funkcije, kot so na primer upravljanje z rezervami in transakcijami zlata, skrbi za račune strank centralnih bank in mednarodnih organizacij. BIS ni banka v pravem pomenu besede, saj so največji delež njenih sredstev depoziti centralnih bank skoraj vseh držav sveta. Centralnim bankam je nudila kratkoročne kredite. BIS je bila tudi posrednica oziroma klirinški agent za EPU, saj je pomagala evropskim valutam obnoviti konvertibilnost v času po drugi svetovni vojni. Sedemnajstim zahodnoevropskim državam je priskrbela multilateralno klirinško poravnavanje medsebojnih obveznosti. Prav tako je bila posredovala pri raznih evropskih dogovorih o deviznih tečajih, vključno z EMS. Opravljala je tudi posle za OECD, ECSC in za nekatere druge organizacije.

Toda BIS ne sme ustvarjati denarja tako kot druge banke in tudi ne sme imeti vloge industrijskega vlagatelja. Prav tako ji ni dovoljeno neposredno financirati dela vlad ali pa pospešiti plačil vlad, razen v posebnih primerih mednarodnih poravnjav.

BIS zagotavlja tudi organizirano potrebno financiranje in tako podpira mednarodni monetarni sistem po potrebi. BIS je med finančnimi krizami v obdobju od leta 1931 pa do leta 1933 organizirala podporne kredite za avstrijsko in nemško centralno banko. Leta 1964 je uvedla poseben podporni kredit za italijansko liro in leta 1968 za francoski frank. V letih od 1968 pa vse do leta 1969 je uvedla t. i. skupne dogovore za podporo šterlingu. V zadnjih letih je BIS nudila finančna sredstva za stabilizacijske programe v okviru IMF.

BIS je danes bolj znana po svojem Baselskem komiteju za bančni nadzor in kapitalnem sporazumu iz leta 1988. Toda obstoječi predpisi s področja kapitalne ustreznosti ne ustrezajo več praksi bančnega poslovanja, saj se na finančnih trgih pojavljajo številni novi produkti in storitve, s tem pa tudi nova bančna tveganja. Komite se zato trenutno posvetuje glede novega baselskega kapitalnega sporazuma. Objava dokumenta s končnim besedilom novega kapitalnega sporazuma je sicer napovedana za konec leta 2003, kar pa ne pomeni, da bo delo končano. O BIS se bo tako v prihodnje še veliko govorilo, in sicer ne glede na to, ali v

neposrednem ali posrednem smislu preko novega kapitalskega sporazuma in Baselskega komiteja.

LITERATURA

1. Benko Vladimir: Zgodovina mednarodnih odnosov. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče, 1997. 430 str.
2. Cabiati Attilio: Die Bank für Internationalen Zahlungsausgleich. Weltwirtschaftliches Archiv Zeitschrift des Instituts für Weltwirtschaft und Seeverkehr an der Universität Kiel, Kiel, 34. Band (1931 I), str. 15*–24*.
3. Central banks and Third World debt. International Currency Review, London, 15 (1984), 6, str. 63–66.
4. Flere Janvid: Mednarodne organizacije in gospodarsko sodelovanje. Ljubljana: Gospodarska založba, 1982. 202 str.
5. Further signs of disintegration. International Currency Review, London, 12 (1980), 6, str. 9–12.
6. Johnson J. Hazel: Global Financial Institutions and Markets. Louisville: University of Louisville, 2000. 626 str.
7. Kumar Andrej: Mednarodni ekonomski odnosi: pojmi, organizacije, sporazumi. Ljubljana: Ekonomska fakulteta Borisa Kidriča, 1984. 170 str.
8. Mrak Mojmir: Mednarodne finance. Ljubljana: GV Založba, 2002. 682 str.
9. Puharič Krešo: Gospodarsko pravo z osnovami prava – sedma spremenjena in dopolnjena izdaja. Ljubljana: Uradni list Republike Slovenije, 2001. 300 str.
10. Repe Božo: Naša doba: oris zgodovine 20. stoletja. Ljubljana: DZS, 1995. 324 str.
11. Ribnikar Ivan: Monetarna ekonomija II. Mednarodni denarni sistem. Ljubljana: Ekonomska fakulteta, 1999. 169 str.
12. Rubin Saša: Na poti do Basla III. Bančni vestnik, Ljubljana, 51 (2002), 6, str. 41–44.
13. Salin Edgar: Die Bank für Internationalen Zahlungsausgleich. Weltwirtschaftliches Archiv Zeitschrift des Instituts für Weltwirtschaft und Seeverkehr an der Universität Kiel, Kiel, 34. Band (1931 I), str. 1–29.
14. Schloss Henry: The Bank for International Settlements. Amsterdam: North Holland Publishing Company, 1958. 184 str.
15. Soros George: The Crisis of Global Capitalism. Great Britain: Little, Brown and Company, 1998. 245 str.
16. Sušnik Saša: Prihodnost baselskih kapitalskih standardov (1). Bančni vestnik, Ljubljana, 50 (2001), 4, str. 40–46.
17. Sušnik Saša: Prihodnost baselskih kapitalskih standardov (2). Bančni vestnik, Ljubljana, 50 (2001), 6, str. 31–34.
18. Vrhunec Marko: Politična ekonomija globalizma. Ljubljana: Gospodarska založba, 1989. 332 str.

VIRI

1. BIS 71st Annual Report, 1. April 2000 – 31. March 2001. Basel, 2001. 201 str. (URL: <http://www.bis.org/publ/ar2001e.pdf>), 30. 3. 2003.
2. BIS 72nd Annual Report, 1. April 2001 – 31. March 2002. Basel, 2002. 194 str. (URL: <http://www.bis.org/publ/arpdf/ar2002e.pdf>), 3. 4. 2003.
3. BIS Balance Sheet (URL: <http://www.bis.org/banking/balsheet.htm#pgtop>), 28. 3. 2003.
4. BIS History. (URL: <http://www.bis.org/about/history.htm#pgtop>), 16. 3. 2003.
5. BIS Profile, October 2002. 7. str. (URL: <http://www.bis.org/about/profhist.htm#pgtop>), 16. 3. 2003.
6. Convention respecting the Bank for International Settlements, 20. 1. 1930. (URL: <http://www.bis.org/about/conv-ex.htm#pgtop>), 16. 3. 2003.
7. Statutes of the Bank for International Settlements. (URL: <http://www.bis.org/about/statut.pdf>), 16. 3. 2003.
8. Šega Lidija: Veliki moderni poslovni slovar: angleško-slovenski. Ljubljana: Cankarjeva založba, 1997.
9. The Bank for International Settlements and the Basle Meetings. Published on the occasion of the fiftieth anniversary 1930–1980. Basle: Josef Hodel, 1980. 153 str.
10. The Software Toolworks: Multimedia Encyclopedia, CD-ROM, 1992.

PRILOGE

PRILOGA 1: Statut BIS.....	1
PRILOGA 2: BILANCA STANJA BIS.....	12

PRILOGA 1: Statut BIS

Statutes of the Bank for International Settlements (of 20th January 1930; text as amended on 8th January 2001)¹

Chapter I

Name, Seat and Objects

Article 1. There is constituted under the name of the Bank for International Settlements (hereinafter referred to as the Bank) a Company limited by shares.

Art. 2. The registered office of the Bank shall be situated at Basle, Switzerland.

Art. 3. The objects of the Bank are: to promote the co-operation of central banks and to provide additional facilities for international financial operations; and to act as trustee or agent in regard to international financial settlements entrusted to it under agreements with the parties concerned.

Chapter II

Capital

Art. 4. (1) The authorised capital of the Bank shall be one thousand five hundred million gold francs, equivalent to 435,483,870.96 grammes fine gold.²

(2) It shall be divided into 600,000 shares of equal gold nominal value. A first tranche of 200,000 shares has already been issued; the other two tranches, of 200,000 shares each, shall be issued on the terms and conditions laid down in Articles 5 and 6.

(3) The nominal value of each share and the amount remaining to be paid up shall be stated on the face of the share certificates.

Art. 5. (1) The subscription of the whole of the second tranche of 200,000 shares has been guaranteed by a group of central banks. Notwithstanding the provisions of Article 8, each shareholder shall be entitled to subscribe for one share in respect of each share registered in his name in the Bank's books at the time when the shares are offered for subscription. The Board of Directors of the Bank (hereinafter referred to as the Board) shall set the time-limit for subscription.

(2) The central banks or financial institutions of countries in which the shares of the first tranche were subscribed shall, notwithstanding the provisions of Article 14, exercise the rights of voting and of representation at the General Meeting that pertain to shares issued under the

---

¹ Amendments to the original text of the Statutes of 20th January 1930 were adopted by Extraordinary General Amendments to the original text of the Statutes of 20th January 1930 were adopted by Extraordinary General Meetings held on 3rd May 1937, 12th June 1950, 9th October 1961, 9th June 1969, 10th June 1974, 8th July 1975, 14th June 1993, 13th September 1994, 8th November 1999 and 8th January 2001. The amendments adopted in 1969 and 1975 were sanctioned in accordance with the conditions laid down in Article 1 of the Convention respecting the Bank for International Settlements.

² One Gold franc is the equivalent of 0.290 32258 ... grammes fine gold.

present Article and shall be competent to authorise the transfer of these shares in accordance with the terms and conditions laid down in Article 12.

Art. 6. The Board, upon a decision taken by a two-thirds majority, may, when it considers it advisable, issue on one or more occasions a third tranche of 200,000 shares and distribute them in accordance with the provisions of Article 8.

Art. 7. (1) Twenty-five per cent. only of the value of each share shall be paid up at the time of subscription. The balance may be called up at a later date or dates at the discretion of the Board. Three months' notice shall be given of any such calls.

(2) If a shareholder fails to pay any call on a share on the day appointed for payment thereof the Board may, after giving reasonable notice to such shareholder, forfeit the share in respect of which the call remains unpaid. A forfeited share may be sold on such terms and in such manner as the Board may think fit, and the Board may execute a transfer in favour of the person or corporation to whom the share is sold. The proceeds of sale may be received by the Bank, which will pay to the defaulting shareholder any part of the net proceeds over and above the amount of the call due and unpaid.

Art. 8. (1) The capital of the Bank may be increased or reduced on the proposal of the Board acting by a two-thirds majority and adopted by a two-thirds majority of the General Meeting.

(2) In the event of an increase in the authorised capital of the Bank and of a further issue of shares, the distribution among countries shall be decided by a two-thirds majority of the Board. The central banks of Belgium, England, France, Germany, Italy and the United States of America, or some other financial institution of the last-named country acceptable to the foregoing central banks, shall be entitled to subscribe or arrange for the subscription in equal proportions of at least fifty-five per cent. of such additional shares.

(3) In extending invitations to subscribe for the amount of the increase in capital not taken up by the banks referred to in clause (2), consideration shall be given by the Board to the desirability of associating with the Bank the largest possible number of central banks that make a substantial contribution to international monetary co-operation and to the Bank's activities.

Art. 9. Shares subscribed in pursuance of Article 8 by the banks referred to in clause (2) of that Article may be placed at the Bank's disposal at any time for the purposes of cancellation and the issue of an equivalent number of shares. The necessary measures shall be taken by the Board by a two-thirds majority.

Art. 10. No shares shall be issued below par.

Art. 11. The liability of shareholders is limited to the nominal value of their shares.

Art. 12. (1) The shares shall be registered and transferable in the books of the Bank.

(2) No share may be transferred without the prior consent of the Bank and of the central bank, or the institution acting in lieu of a central bank, by or through whom the shares in question were issued.

Art. 13. The shares shall carry equal rights to participate in the profits of the Bank and in any

distribution of assets under Articles 51, 52 and 53 of the Statutes.

Art. 14. The ownership of shares of the Bank carries no right of voting or representation at the General Meeting. The right of representation and of voting, in proportion to the number of shares subscribed in each country, may be exercised by the central bank of that country or by its nominee. Should the central bank of any country not desire to exercise these rights, they may be exercised by a financial institution of widely recognised standing and of the same nationality, appointed by the Board, and not objected to by the central bank of the country in question. In cases where there is no central bank, these rights may be exercised, if the Board thinks fit, by an appropriate financial institution of the country in question appointed by the Board.

Art. 15. Shares may be subscribed or acquired only by central banks, or by financial institutions appointed by the Board in accordance with the terms and conditions laid down in Article 14.

Art. 16. The Bank may at its discretion issue share certificates to its shareholders.

Art. 17. Ownership of shares of the Bank implies acceptance of the Statutes of the Bank.

Art. 18. The registration of the name of a shareholder in the books of the Bank establishes the title to ownership of the shares so registered.

Art. 18(A) (Transitional provisions). In accordance with the resolutions of the Extraordinary General Meeting held on 8 January 2001 and in order to implement Article 15 of the Statutes as amended, the Bank will, on a compulsory basis, repurchase each share which, as of that date, is registered in the name of a shareholder other than a central bank (a »private shareholder«), against payment of compensation of CHF 16,000 for each share, as follows:

(1) On 8 January 2001, the registration of each private shareholder will be cancelled in the books of the Bank. As from this cancellation, every private shareholder will lose all rights appertaining to shares which are repurchased (including all rights to the payment of any future dividend), subject to the provisions of Article 54; every private shareholder will receive, in exchange for every share which is ipso jure transferred to the Bank, a statutory right to the payment of the amount of compensation referred to above.

(2) With a view to the payment of the compensation, the Bank will promptly send each private shareholder a notice inviting that private shareholder: (a) to provide written confirmation that he or she has not transferred or otherwise disposed of any share registered on 8 January 2001 in his or her name; (b) to provide written instructions for payment of the compensation by the Bank; and (c) to return the corresponding share certificates to the Bank.

(3) Upon receiving a complete response to the notice sent out pursuant to Article 18(A)(2), and after it has carried out all appropriate verifications, the Bank will pay each private shareholder the amount of compensation due to that shareholder. If a private shareholder has transferred or otherwise disposed of any share for which he or she is the registered shareholder prior to 8 January 2001, and the Bank is aware of that transfer, the Bank will pay the amount of compensation due from it to the successor in title of the registered shareholder after it has carried out all appropriate verifications. If there is any doubt as to any entitlement to compensation in respect of any share, or if there is no response or only an incomplete response to the notice sent by the Bank pursuant to Article 18(A)(2), the Bank may, on such

terms as it may deem appropriate, place in escrow the amount of compensation until such time as the interested parties appropriately establish their rights. Any transfer of a share which has not been notified to the Bank before the date on which the compensation is paid will have no effect with regard to the Bank.

(4) The Board will redistribute, in the manner in which it considers appropriate, the shares repurchased from private shareholders either (a) by offering them for sale to central bank shareholders against payment of an amount equal to that of the compensation paid to the private shareholders, or (b) by offering them for subscription as bonus shares by central bank shareholders in proportion to the number of shares held (including, if applicable, any share purchased pursuant to (a) above), it being understood that this redistribution may be achieved by a combination of (a) and (b).

(5) The Board is authorised to take all decisions it deems necessary in connection with the implementation of these transitional provisions, including delegating to the General Manager as appropriate responsibility for practical execution.

Chapter III

Powers of the Bank

Art. 19. The operations of the Bank shall be in conformity with the monetary policy of the central banks of the countries concerned.

Before any financial operation is carried out by or on behalf of the Bank on a given market or in a given currency, the Board shall afford to the central bank or central banks directly concerned an opportunity to dissent. In the event of disapproval being expressed within such reasonable time as the Board shall specify, the proposed operation shall not take place. A central bank may make its concurrence subject to conditions and may limit its assent to a specific operation, or enter into a general arrangement permitting the Bank to carry on its operations within such limits as to time, character and amount as may be specified. This Article shall not be read as requiring the assent of any central bank to the withdrawal from its market of funds to the introduction of which no objection had been raised by it, in the absence of stipulations to the contrary by the central bank concerned at the time the original operation was carried out.

Any Governor of a central bank, or his alternate or any other Director specially authorised by the central bank of the country of which he is a national to act on its behalf in this matter, shall, if he is present at the meeting of the Board and does not vote against any such proposed operation, be deemed to have given the valid assent of the central bank in question.

If the representative of the central bank in question is absent or if a central bank is not directly represented on the Board, steps shall be taken to afford the central bank or banks concerned an opportunity to express dissent.

Art. 20. The operations of the Bank for its own account shall only be carried out in currencies which in the opinion of the Board satisfy the practical requirements of the gold or gold exchange standard.

Art. 21. The Board shall determine the nature of the operations to be undertaken by the Bank. The Bank may in particular:

- (a) buy and sell gold coin or bullion for its own account or for the account of central banks;
- (b) hold gold for its own account under earmark in central banks;
- (c) accept the custody of gold for the account of central banks;
- (d) make advances to or borrow from central banks against gold, bills of exchange and other short-term obligations of prime liquidity or other approved securities;
- (e) discount, rediscount, purchase or sell with or without its endorsement bills of exchange, cheques and other short-term obligations of prime liquidity, including Treasury bills and other such government short-term securities as are currently marketable;
- (f) buy and sell exchange for its own account or for the account of central banks;
- (g) buy and sell negotiable securities other than shares for its own account or for the account of central banks;
- (h) discount for central banks bills taken from their portfolio and rediscount with central banks bills taken from its own portfolio;
- (i) open and maintain current or deposit accounts with central banks;
- (j) accept:
  - (i) deposits from central banks on current or deposit account;
  - (ii) deposits in connection with trustee agreements that may be made between the Bank and Governments in connection with international settlements;
  - (iii) such other deposits as in the opinion of the Board come within the scope of the Bank's functions.

The Bank may also:

- (k) act as agent or correspondent of any central bank;
- (l) arrange with any central bank for the latter to act as its agent or correspondent. If a central bank is unable or unwilling to act in this capacity, the Bank may make other arrangements, provided that the central bank concerned does not object. If in such circumstances it should be deemed advisable that the Bank should establish its own agency, the sanction of a two-thirds majority of the Board will be required;
- (m) enter into agreements to act as trustee or agent in connection with international settlements, provided that such agreements shall not encroach on the obligations of the Bank towards third parties; and carry out the various operations laid down therein.

Art. 22. Any of the operations which the Bank is authorised to carry out with central banks under the preceding Article may be carried out with banks, bankers, corporations or individuals of any country provided that the central bank of that country does not object.

Art. 23. The Bank may enter into special agreements with central banks to facilitate the settlement of international transactions between them.

For this purpose it may arrange with central banks to have gold earmarked for their account and transferable on their order, to open accounts through which central banks can transfer their assets from one currency to another and to take such other measures as the Board may think advisable within the limits of the powers granted by these Statutes. The principles and rules governing such accounts shall be fixed by the Board.

Art. 24. The Bank may not:

- (a) issue notes payable at sight to bearer;
- (b) »accept« bills of exchange;

- (c) make advances to Governments;
- (d) open current accounts in the name of Governments;
- (e) acquire a predominant interest in any business concern;
- (f) except so far as is necessary for the conduct of its own business, remain the owner of real property for any longer period than is required in order to realise to proper advantage such real property as may come into the possession of the Bank in satisfaction of claims due to it.

Art. 25. The Bank shall be administered with particular regard to maintaining its liquidity, and for this purpose shall retain assets appropriate to the maturity and character of its liabilities. Its short-term liquid assets may include bank-notes, cheques payable on sight drawn on first-class banks, claims in course of collection, deposits at sight or at short notice in first-class banks, and prime bills of exchange of not more than ninety days' usance, of a kind usually accepted for rediscount by central banks.

The proportion of the Bank's assets held in any given currency shall be determined by the Board with due regard to the liabilities of the Bank.

Chapter IV

Management

Art. 26. The administration of the Bank shall be vested in the Board.

Art. 27. The Board shall be composed as follows:

(1) The Governors for the time being of the central banks of Belgium, France, Germany, Great Britain, Italy and the United States of America (hereinafter referred to as *ex-officio* Directors).

Any *ex-officio* Director may appoint one person as his alternate who shall be entitled to attend and exercise the powers of a Director at meetings of the Board if the Governor himself is unable to be present.

(2) Six persons representative of finance, industry or commerce, appointed one each by the Governors of the central banks mentioned in clause (1), and being of the same nationality as the Governor who appoints him.

If for any reason the Governor of any of the six institutions above mentioned is unable or unwilling to serve as Director, or to make an appointment under the preceding paragraph, the Governors of the other institutions referred to or a majority of them may invite to become members of the Board two nationals of the country of the Governor in question, not objected to by the central bank of that country.

Directors appointed as aforesaid, other than *ex-officio* Directors, shall hold office for three years but shall be eligible for reappointment.

(3) Not more than nine persons to be elected by the Board by a two-thirds majority from among the Governors of the central banks of countries in which shares have been subscribed but of which the central bank does not delegate *ex-officio* Directors to the Board.

The Directors so elected shall remain in office for three years but may be re-elected.

Art. 28. In the event of a vacancy occurring on the Board for any reason other than the termination of a period of office in accordance with the preceding Article, the vacancy shall be filled in accordance with the procedure by which the member to be replaced was selected. In the case of Directors other than *ex-officio* Directors, the new Director shall hold office for the unexpired period only of his predecessor's term of office. He shall, however, be eligible for re-election at the expiration of that term.

Art. 29. Directors must be ordinarily resident in Europe or in a position to attend regularly at meetings of the Board.

Art. 30. No person shall be appointed or hold office as a Director who is a member or an official of a Government unless he is the Governor of a central bank and no person shall be so appointed or hold office who is a member of a legislative body unless he is the Governor or a former Governor of a central bank.

Art. 31. (1) Meetings of the Board shall be held not less than six times a year. At least four of these shall be held at the registered office of the Bank.

(2) In addition, decisions of the Board may be taken by means of teleconferencing or by correspondence, unless at least five Directors request that the decisions be referred to a meeting of the Board.

Art. 32. A member of the Board who is not present in person at a meeting of Directors may give a proxy to any other member authorising him to vote at that meeting on his behalf.

Art. 33. Unless otherwise provided by the Statutes, decisions of the Board shall be taken by a simple majority of those present or represented by proxy. In the case of an equality of votes, the Chairman shall have a second or casting vote.

The Board shall not be competent to act unless a quorum of Directors is present. This quorum shall be laid down in a regulation adopted by a two-thirds majority of the Board.

Art. 34. The members of the Board may receive, in addition to out-of-pocket expenses, a fee for attendance at meeting and/or a remuneration, the amounts of which will be fixed by the Board, subject to the approval of the General Meeting.

Art. 35. The proceedings of the Board shall be summarised in minutes which shall be signed by the Chairman.

Copies of or extracts from these minutes for the purpose of production in a court of justice must be certified by the General Manager of the Bank.

A record of decisions taken at each meeting shall be sent within eight days of the meeting to every member.

Art. 36. The Board shall represent the Bank in its dealings with third parties and shall have the exclusive right of entering into engagements on behalf of the Bank. It may, however, delegate this right to the Chairman of the Board, to another member or other members of the Board, to the President of the Bank or to a member or members of the permanent staff of the Bank, provided that it defines the powers of each person to whom it delegates this right.

Art. 37. The Bank shall be legally committed *vis-à-vis* third parties either by the signature of the President of the Bank, or by the signatures of two members of the Board or of two members of the staff of the Bank who have been duly authorised by the Board to sign on its behalf.

Art. 38. The Board shall elect from among its members a Chairman and one or more Vice-Chairmen, one of whom shall preside at meetings of the Board in the absence of the Chairman.

The Board shall elect a President of the Bank. If the President of the Bank is not Chairman of the Board nor a member thereof, he shall nevertheless be entitled to attend all meetings of the Board, to speak, to make proposals to the Board and, if he so desires, to have his opinions specially recorded in the minutes.

The appointments referred to in this Article shall be made for a maximum of three years and may be renewed.

The President of the Bank will carry out the policy decided upon by the Board and will control the administration of the Bank.

He shall not hold any other office which, in the judgement of the Board, might interfere with his duties as President.

Art. 39. At the meeting at which the Board elects its Chairman, the Chair shall be taken by the oldest member of the Board present.

Art. 40. A General Manager and a Deputy General Manager shall be appointed by the Board on the proposal of the Chairman of the Board. The General Manager will be responsible to the President of the Bank for the operations of the Bank and will be the chief of its operating staff.

The Heads of Departments and any other officers of similar rank shall be appointed by the Board on recommendations made by the President of the Bank after consultation with the General Manager.

The remainder of the staff shall be appointed by the General Manager with the approval of the President of the Bank.

Art. 41. The departmental organisation of the Bank shall be determined by the Board.

Art. 42. The Board may, if it thinks fit, appoint from among its members an Executive Committee to assist the President of the Bank in the administration of the Bank.

The President of the Bank shall be a member of this Committee.

Art. 43. The Board may appoint Advisory Committees chosen wholly or partly from persons not concerned in the Bank's management.

Chapter V

General Meeting

Art. 44. General Meetings of the Bank may be attended by nominees of the central banks or other financial institutions referred to in Article 14.

Voting rights shall be in proportion to the number of shares subscribed in the country of each institution represented at the meeting.

The Chair shall be taken at General Meetings by the Chairman of the Board or in his absence by a Vice-Chairman.

At least three weeks' notice of General Meetings shall be given to those entitled to be represented.

Subject to the provisions of these Statutes, the General Meeting shall decide upon its own procedure.

Art. 45. Within four months of the end of each financial year of the Bank, an Annual General Meeting shall be held upon such date as the Board may decide.

The meeting shall take place at the registered office of the Bank.

Voting by proxy will be permitted in such manner as the Board may have provided in advance by regulation.

Art. 46. The Annual General Meeting shall be invited:

- (a) to approve the Annual Report, the Balance Sheet upon the Report of the Auditors, and the Profit and Loss Account, and any proposed changes in the remuneration, fees or allowances of the members of the Board;
- (b) to make appropriations to reserve and to special funds, and to consider the declaration of a dividend and its amount;
- (c) to elect the Auditors for the ensuing year and to fix their remuneration; and
- (d) to discharge the Board from all personal responsibility in respect of the past financial year.

Art. 47. Extraordinary General Meetings shall be summoned to decide upon any proposals of the Board:

- (a) to amend the Statutes;
- (b) to increase or decrease the capital of the Bank;
- (c) to liquidate the Bank.

Chapter VI

Accounts and Profits

Art. 48. The financial year of the Bank will begin on 1st April and end on 31st March. The first financial period will end on 31st March, 1931.

Art. 49. The Bank shall publish an Annual Report, and at least once a month a Statement of Account in such form as the Board may prescribe.

The Board shall cause to be prepared a Profit and Loss Account and Balance Sheet of the Bank for each financial year in time for submission to the Annual General Meeting.

Art. 50. The Accounts and Balance Sheet shall be audited by independent auditors. The Auditors shall have full power to examine all books and accounts of the Bank and to require full information as to all its transactions. The Auditors shall report to the Board and to the General Meeting and shall state in their Report:

(a) whether they have obtained all the information and explanations they have required; and
(b) whether, in their opinion, the Balance Sheet and the Profit and Loss Account dealt with in the Report are properly drawn up so as to exhibit a true and fair view of the state of the Bank's affairs according to the best of their information and the explanations given to them, and as shown by the books of the Bank.

Art. 51. The yearly net profits of the Bank shall be applied as follows:

(1) Five per cent. of such net profits, or such proportion of five per cent. as may be required for the purpose, shall be paid to a reserve fund called the Legal Reserve Fund until that Fund reaches an amount equal in value to ten per cent. of the amount of the paid-up capital of the Bank for the time being.

(2) Thereafter the net profits shall be applied in or towards payment of the dividend which is declared by the General Meeting on the proposal of the Board. The portion of the net profits so applied shall take into account the amount (if any) which the Board decides to draw from the Special Dividend Reserve Fund of the Bank pursuant to Article 52.

(3) After making provision for the foregoing, one-half of the yearly net profits then remaining shall be paid into the General Reserve Fund of the Bank until it equals the paid-up capital. Thereafter forty per cent. shall be so applied until the General Reserve Fund equals twice the paid-up capital; thirty per cent. until it equals three times the paid-up capital; twenty per cent. until it equals four times the paid-up capital; ten per cent. until it equals five times the paid-up capital; and from that point onward, five per cent.

In case the General Reserve Fund, by reason of losses or by reason of an increase in the paid-up capital, falls below the amounts provided for above after having once attained them, the appropriate proportion of the yearly net profits shall again be applied until the position is restored.

(4) The disposal of the remainder of the net profits shall be determined by the General Meeting on the proposal of the Board, provided that a portion of such remainder may be allotted to the shareholders by way of a transfer to the Special Dividend Reserve Fund.

Art. 52. Reserve Funds. The General Reserve Fund shall be available for meeting any losses incurred by the Bank. In case it is not adequate for this purpose, recourse may be had to the Legal Reserve Fund provided for in clause (1) of Article 51.

The Special Dividend Reserve Fund shall be available, in case of need, for paying the whole or any part of the dividend declared pursuant to clause (2) of Article 51.

These reserve funds, in the event of liquidation, and after the discharge of the liabilities of the Bank and the costs of liquidation, shall be divided among the shareholders.

Chapter VII

General Provisions

Art. 53. (1) The Bank may not be liquidated except by a three-fourths majority of the General Meeting.

(2) In the event of the liquidation of the Bank, the obligations assumed by the Bank under the Staff Pension Scheme and any related special funds, in particular the corresponding liability as published in the latest Balance Sheet or Statement of Account, shall enjoy priority over the discharge of any other liabilities of the Bank, irrespective of whether or not the pension fund of the Bank, which covers the relevant obligations, has separate legal personality at the time of liquidation.

Art. 54. (1) If any dispute shall arise between the Bank, on the one side, and any central bank, financial institution, or other bank referred to in the present Statutes, on the other side, or between the Bank and its shareholders, with regard to the interpretation or application of the Statutes of the Bank, the same shall be referred for final decision to the Tribunal provided for by the Hague Agreement of January, 1930.

(2) In the absence of agreement as to the terms of submission either party to a dispute under this Article may refer the same to the Tribunal, which shall have power to decide all questions (including the question of its own jurisdiction) even in default of appearance by the other party.

(3) Before giving a final decision and without prejudice to the questions at issue, the President of the Tribunal, or, if he is unable to act in any case, a member of the Tribunal to be designated by him forthwith, may, on the request of the first party applying therefor, order any appropriate provisional measures in order to safeguard the respective rights of the parties.

(4) The provisions of this Article shall not prejudice the right of the parties to a dispute to refer the same by common consent to the President or a member of the Tribunal as sole arbitrator.

Art. 55. (1) The Bank shall enjoy immunity from jurisdiction, save:

(a) to the extent that such immunity is formally waived in individual cases by the President, the General Manager of the Bank, or their duly authorised representatives; or

(b) in civil or commercial suits, arising from banking or financial transactions, initiated by contractual counterparties of the Bank, except in those cases in which provision for arbitration has been or shall have been made.

(2) Property and assets of the Bank shall, wherever located and by whomsoever held, be immune from any measure of execution (including seizure, attachment, freeze or any other measure of execution, enforcement or sequestration), except if that measure of execution is

sought pursuant to a final judgment rendered against the Bank by any court of competent jurisdiction pursuant to sub-paragraph 1(a) or (b) above.

(3) All deposits entrusted to the Bank, all claims against the Bank and the shares issued by the Bank shall, without the express prior agreement of the Bank, wherever located and by whomsoever held, be immune from any measure of execution (including seizure, attachment, freeze or any other measure of execution, enforcement or sequestration).

Art. 56. For the purposes of these Statutes:

(a) central bank means the bank or banking system in any country to which has been entrusted the duty of regulating the volume of currency and credit in that country; or, in a cross-border central banking system, the national central banks and the common central banking institution which are entrusted with such duty;

(b) the Governor of a central bank means the person who, subject to the control of his Board or other competent authority, has the direction of the policy and administration of the bank;

(c) a two-thirds majority of the Board means not less than two-thirds of the votes (whether given in person or by proxy) of the whole directorate;

(d) country means a sovereign state, a monetary zone within a sovereign state or a monetary zone extending over more than one sovereign state.

Art. 57. Amendments of any Articles of these Statutes other than those enumerated in Article 58 may be proposed by a two-thirds majority of the Board to the General Meeting and if adopted by a majority of the General Meeting shall come into force, provided that such amendments are not inconsistent with the provisions of the Articles enumerated in Article 58.

Art. 58. Articles 2, 3, 8, 14, 19, 24, 27, 44, 51, 54, 57 and 58 cannot be amended except subject to the following conditions: the amendment must be adopted by a two-thirds majority of the Board, approved by a majority of the General Meeting and sanctioned by a law supplementing the Charter of the Bank.

PRILOGA 2: BILANCA STANJA BIS

BIS objavi bilanco stanja z dne 31. marca v svojem letnem poročilu. Spodaj sledijo komentarji k zadnjemu letnemu poročilu (2001/2002).

31. marca 2002 je bilanca stanja znašala 87 714 milijone zlatih frankov, kar je nov rekord konec finančnega leta in porast za 15,3 % v primerjavi s prejšnjim, ki je znašal 76 054 milijonov 12 mesecev poprej (BIS Balance Sheet, 2002).

Lansko poletje je bila bilanca stanja že veliko višja kot leto poprej, toda velik pritok kapitala po dogodkih 11. septembra 2001 je še povečal nov rekord 89 894 milijonov zlatih frankov dne 25. septembra. Zmanjšanje kapitala naslednjih nekaj tednov je prekosil nov dotok kapitala po koncu leta do te mere, da je bila bilanca stanja skoraj tolikšna kot rekordna raven,

dosežena septembra. V prvi četrtini leta 2002 se je pojavilo manjše zmanjšanje, ki pa ni bilo tako izrazito kot v preteklih letih (BIS Balance Sheet, 2002).

Obveznosti do virov sredstev oziroma pasiva BIS

31. marca 2002 so posojilna sredstva v denarju in zlatu (brez dogovorov o ponovnem odkupu) znašala 82 018 milijonov zlatih frankov, leto poprej pa je ta vsota konec finančnega leta znašala 70 117 milijonov. Depoziti v zlatu so se znižali za 311 milijonov zlatih frankov na 2 531 milijonov, kar je 3,1 % celotne izposoje denarja (to je 4,1 % manj kot leto poprej). Depozitni denar pa se je zvišal za 12 212 milijonov zlatih frankov (brez dogovorov o ponovnem odkupu) tekom finančnega leta. Dejansko je bila v tem letu, povprečna dnevna izposoja denarja za 16 % višja kot preteklo finančno leto. Do neke mere to dejstvo kaže povečanje poslovanja z azijskimi poslovnimi partnerji, ki sklepajo vedno več poslov v poslovnem prostoru, ki ga je odprl reprezentativni urad BIS v Hong Kongu oktobra 2000 (BIS Balance Sheet, 2002).

Razširitev posojanja denarja lansko finančno leto so spodbudile investicije ameriškega dolarja, največ v unovčljive vrednostne papirje BIS kot tudi v vezane vloge. Ameriški dolar je predstavljal 69,2 % izposojenega kapitala v denarju (vključno z dogovori o ponovnem odkupu) 31. marca 2002. Leto poprej pa je bil ta delež 66,9 %. Kljub majhnemu porastu naložb v evru je skupni delež izposojenega kapitala v tej valuti padel z 20,7 % na 18,6 % (BIS Balance Sheet, 2002).

Depozitni denar centralnih bank in drugih monetarnih organizacij se je povečal s 64 687 milijonov na 76 228 milijonov zlatih frankov, kar je 95,9 % vsega izposojenega kapitala (brez dogovorov o ponovnem odkupu). Ta delež se je v primerjavi z lanskimi 96,2 % le malo spremenil. Drugi vlagatelji (predvsem mednarodne institucije) so položile 3 258 milijonov zlatih frankov. Čeprav je za stranke BIS postalo značilno, da podaljšajo roke za odplačilo investicij in sprejemajo večje tržne rizike za večji dobiček, je v drugi polovici finančnega leta za nekatere stranke veljalo, da so skrajšale čas izplačila investicij v BIS, saj so pričakovale svetovno rast obrestnih mer (BIS Balance Sheet, 2002).

Sredstva oziroma aktiva BIS

Kapital, ki ga nakazujejo preko BIS, je na razpolago na trgu, večinoma kot investicije pri najuspešnejših komercialnih bankah z mednarodno veljavo ter nakupi kratkoročnih vladnih vrednostnih papirjev. BIS prav tako omogoča kratkoročne kredite centralnim bankam, večinoma v obliki poroštev. Kreditna izpostavljenost, podaljšanje rokov plačila in tržni riziki, ki se pojavljajo pri finančnih operacijah BIS v Baslu in Hong Kongu skrbno nadzoruje posebna nadzorna enota, ki odgovarja namestniku generalnega direktorja. BIS si zelo prizadeva za omogočanje zadostne likvidnosti, da bi lahko zadovoljila predvidenim in nepredvidenim denarnim potrebam strank (BIS Balance Sheet, 2002).

Denarne naložbe so 31. marca 2002 znašale 83 690 milijonov zlatih frankov, v primerjavi z lanskoletnimi 71 636 milijoni. Ta vsota vključuje 124 milijonov zlatih frankov v obliki kratkoročnih posojil centralnim bankam, ki so leto poprej znašali 210 milijonov. Sredstva BIS v zlatu so s 3 521 milijonov zlatih frankov padle na 3 210 milijonov v istem obdobju lani, kar dokazuje, da se število nakazil v zlatu zmanjšuje (BIS Balance Sheet, 2002).

Razen 192 ton zlata je večina kapitala BIS v likvidnih vrednostnih papirjih, ki jih izdajajo vlade glavnih industrijskih držav, čeprav so nastale spremembe in ima sedaj BIS tudi kapital v obliki vrhunskih kreditov in vrednostnih papirjev, ki jih izdajajo mednarodne institucije (BIS Balance Sheet, 2002).

BIS za uspešnejše upravljanje svojega kapitala uporablja tudi razne izvedene finančne instrumente in s tem omejuje tveganje pri posojanju kapitala. Večinoma so ti vrednostni papirji vezani na terminske posle (futures) in obrestni »swap« (BIS Balance Sheet, 2002).

Neto dobiček BIS in njegova razdelitev

Zaključki računov z dne 31. marca 2002 za 72. finančno leto prikazujejo neto dobiček v višini 225,7 milijonov zlatih frankov, v primerjavi z lanskimi 271,7 milijoni zlatih frankov. Precejšne izgube so zabeležili pri posojilnih sredstvih, saj so poslovni partnerji centralnih bank aktivno vzdrževali vrednostne papirje BIS; ko so padale obrestne mere, so dvignili vrednost svojih terjatev pri BIS. V ekonomskem smislu so bile te izgube zapolnjene z neizpolnjenimi dobički v sredstvih in z zunajbilančnimi operacijami, ki so bile kot protiutež posojilom. Toda v skladu s trenutno računovodsko politiko BIS te neiztržene dobičke sčasoma odobrijo v izkazu uspeha, glede na zapadlost terjatev. Brez upoštevanja teh dejavnikov so bili dobički pri posojilih manjši kot lani, z dodatnimi prihodki s precejšno rastjo nakazil strank, ki so jih odtehtali učinki krčenja posredniških marž. Prihodki z obrestmi iz lastnih denarnih naložb so se malce znižali, saj je odkup delnic januarja 2001 znižal skupna sredstva BIS. Nižje obrestne mere so privedle do realiziranih dobičkov od prodaje delnic v investicijskem portfoliju BIS in do prispevkov izravnave izkazov vrednostnih papirjev. Končno je uprava BIS sklenila, da zaradi zadostnih rezervacij za bančna tveganja in druge primere prenos rezervacij ni potreben (BIS Balance Sheet, 2002).

Letošnji rezultati prikazujejo stanje po odštetju 67,4 milijonov zlatih frankov za administracijo, vključno z devalvacijo, v primerjavi z lanskimi 67 milijoni zlatih frankov za te namene. Porast je manj kot 1 %. Glede na švicarske franke, valute, v kateri je plačanih večina stroškov BIS, je bila rast stroškov administracije prav tako manjša kot 1 %. V tej kategoriji je devalvacija narasla za 8 % v švicarskih frankih (in prav tako 8 % v zlatih frankih) kot rezultat naložb BIS v informacijske tehnologije in drugo opremo (BIS Balance Sheet, 2002).

Na osnovi 51. člena statuta se predlaga, da se neto dobiček 225,7 milijonov zlatih frankov razdeli na skupščini na naslednji način (BIS Balance Sheet, 2002):

- I. 52,6 milijonov zlatih frankov za plačilo dividend po 380 švicarskih frankov za delnico. Omeniti je treba, da se bo dividend izplačalo za 452 073 delnic. Število izdanih in v celoti vplačanih delnic pred odkupom delnic je 529 125 delnic. Od tega je 77 052 delnic v portfelju lastnih delnic, od katerih jih je 74 952 delnic odkupljenih od zasebnikov in centralnih bank, 2100 pa od drugih delnic. Za portfelj lastnih delnic se ne bo izplačevalo dividend;
- II. 26,9 milijonov zlatih frankov se prenese v splošni rezervni sklad;
- III. 3,0 milijonov zlatih frankov se bo preneslo v poseben rezervni sklad dividend; in
- IV. 143,2 milijona zlatih frankov, ki predstavljajo ostanek neto dobička, ki je na razpolago, se bo preneslo v prosti rezervni sklad. Ta sklad lahko uprava uporabi za kakršne koli namene, ki so v skladu s statutom.

Uprava predlaga, da se zgoraj omenjene dividende dne 15. julija 2002 izplačajo delničarjem, katerih imena so omenjena v registru delničarjev BIS z dne 31. marca 2002 (BIS Balance Sheet, 2002).

Izkaze BIS je temeljito revidirala PricewaterhouseCoopers AG, ki je potrdila, da bilanca stanja in izkaz uspeha, vključno s sorodnimi dokumenti, pravilno in korektno kažejo finančno stanje BIS dne 31. marca 2002 in rezultate njenih operacij preteklega leta (BIS Balance Sheet, 2002).

Petletni izvleček iz bilance stanja

Tabela 1: Petletni prikaz bilance stanja (v milijonih zlatih frankov)

Finančno leto se konča 31. marca	1998	1999	2000	2001	2002
Zlato					
v palicah	3 037,1	2 801,5	2 265,4	2 195,3	1 910,3
oročene vloge in kratkoročna posojila	1 122,4	1 077,2	1 240,4	1 325,8	1 299,6
	4 159,5	3 878,7	3 505,8	3 521,1	3 209,9
Denar v blagajni in stanje na računih na vpogled pri bankah	7,8	8,3	11,4	20,3	3292,3
Zakladne menice	1 863,9	7 314,0	7 853,9	4 597,8	9 588,1
Oročene vloge in kratkoročna posojila v bankovcih	34 862,2	32 423,0	41 853,9	44 796,4	45 538,0
Vrednostni papirji, kupljeni pod pogojem nadaljnje prodaje	2 781,0	276,0	1 268,1	3 882,0	1 660,7
Državne in druge vezane obveznice	18 517,1	22 167,9	20 139,9	18 339,5	23 610,9
Zemljišča, zgradbe in oprema	–	124,7	120,7	113,2	115,4
Druga sredstva	258,7	44,5	82,0	783,7	699,1
SKUPNA VREDNOST AKTIVE	62 450,2	66 237,1	74 835,7	76 054,0	87 714,4
Vplačani delniški kapital	323,2	323,2	330,7	330,7	330,7
Rezerve (po alokaciji letnega neto dobička)					
Obvezni rezervni sklad	32,3	32,3	33,1	33,1	33,1
Splošni rezervni sklad	1 016,3	1 156,4	1 259,1	1 303,7	1 330,6
Posebni rezervni sklad dividend	62,5	65,5	68,5	71,5	74,5
Prosti rezervni sklad	1 157,4	1 351,4	1 550,9	1 726,4	1 869,6
	2 268,5	2 605,6	2 911,6	3 134,7	3 307,8
Portfelj lastnih delnic	–	–	–	(384,0)	(384,0)
Ocena konta odstopanj	247,2	265,4	191,9	56,0	25,5
Depoziti					
Zlato	3 473,7	3 192,6	2 820,2	2 842,3	2 531,4
Depozitni denar	54 023,6	57 705,8	65 903,7	67 274,8	79 486,4
	57 497,3	60 898,4	68 723,9	70 117,1	82 017,8
Vrednostni papirji, prodani pod pogojem o ponovnem odkupu	30,7	121,5	103,0	990,6	660,0
Pokojninska shema zaposlenih	257,0	–	–	–	–
Druge obveznosti do virov sredstev	1 773,7	1 965,6	2 519,9	1 760,3	1 704,0
Dividende	52,6	57,4	54,7	48,6	52,6
SKUPNA VREDNOST PASIVE	62 450,2	66 237,1	74 835,7	76 054,0	87 714,4

Vir: BIS 72nd Annual Report, str. 188.

Petletni izvleček iz izkaza uspeha

Tabela 2: Petletni prikaz izkaza uspeha (v milijonih zlatih frankov)

Finančno leto se konča 31. marca	1998	1999	2000	2001	2002
Neto obresti in drugi prihodki iz poslovanja	314,9	370,4	376,6	338,7	293,1
Manj: splošni upravni stroški					
Uprava	1,3	1,3	1,2	1,1	0,9
Menedžment in delovni kolektiv	39,4	40,9	40,6	39,3	39,0
Uradni in drugi izdatki	15,0	18,6	19,4	18,5	18,7
Splošni upravni stroški pred amortizacijo	55,7	60,8	61,2	58,9	58,6
Amortizacija	–	6,0	7,6	8,1	8,8
	55,7	66,8	68,8	67,0	67,4
Letni neto dobiček	259,2	303,6	307,8	271,7	225,7
Dividende	52,6	57,4	54,7	48,6	52,6
	206,6	246,2	253,1	223,1	173,1
Prenakazilo splošnemu rezervnemu skladu	41,3	49,2	50,6	44,6	26,9
	165,3	197,0	202,5	178,5	146,2
Prenakazilo posebnemu rezervnemu skladu za dividende	3,0	3,0	3,0	3,0	3,0
	162,3	194,0	199,5	175,5	143,2
Prenakazilo prostemu rezervnemu skladu	162,3	194,0	199,5	175,5	143,2
	–	–	–	–	–

Vir: BIS 72nd Annual Report, str. 189.

SLOVARČEK

Annual General Meeting = letna skupščina

Arbitral Tribunal = arbitražno sodišče

Asian Consultative Council = Azijski svet za svetovanje

balance sheet = bilanca stanja

Bank Charter Act = Listina, ki regulira izdajo bankovcev in daje guvernerju Bank of England in njegovim sodelovcem posebno pravico za omejeno časovno obdobje.

Banque de France = Francoska centralna banka

Bank of England = Angleška centralna banka

Bank of Japan = Japonska centralna banka

Basel Committee on Banking Supervision = Baselski komite za bančni nadzor

Board of Directors = uprava

Canada Deposit Insurance Corporation = Kanadska depozitna zavarovalniška družba

CEO = kratica od Chief Executive Officer, kar pomeni generalni direktor

City = poslovno središče Londona

collateral agent = funkcija poroštvenega posrednika

Collateral Pledge Agreements = poroštveno zastavno pogodbo

Committee on the Global Financial System (CGFS) = Komite sistema globalnega financiranja

Committee on Payment and Settlement Systems (CPSS) = Komite sistema plačil in poravnav

Credit Risk Control = kreditni nadzor rizika

currency deposits = depozitni denar

FED = kratica od Federal Reserve Banks, kar pomeni Federalne rezervne banke

Federal Reserve Bank = Federalna rezervna banka

Financial Stability Forum (FSF) = Forum za finančno stabilnost

Financial Stability Institute (FSI) = Inštitut za finančno stabilnost

fixed-term deposits = vezana vloga

free reserve fund = prosti rezervni sklad

futures = terminski posli

General Arrangements to Borrow = Sporazumu o posojilih

General Meeting = skupščina

general reserve fund = splošni rezervni sklad

Global Economy Meeting = Sestanek svetovne ekonomije

gold pool = zlato združenje

Group Arrangements = Skupni dogovori

House of Baring = Družba bratov Baring

Headquarters Agreement = upravni dogovor

Host Country Agreement = Sporazum države gostiteljice

Internal Audit = notranja revizija

International Association of Deposit Insurers (IADI) = Mednarodno združenje depozitnega zavarovalnega društva

International Association of Insurance Supervisors (IAIS) = Mednarodno združenje zavarovalniških nadzornikov

J. P. Morgan = finančna ustanova z imenom J. P. Morgan
lender-of-last-resort = posojilodajalec v skrajni sili
liabilities = obveznosti do virov sredstev
par value = paritetne vrednosti
reparation = odškodnina, nadomestilo za škodo
repurchase agreements = dogovor o ponovnem odkupu
rescheduling agreements = pogodbo o reprogramiranju
Reserve Bank of Australia = Avstralska centralno–rezervna banka
Special Dividend Reserve Fund = posebni rezervni sklad dividend
Treasury Risk Control = nadzor rizika državnih financ
Treasuries of Western democracies = Blagajne zahodnih vlad
tribute = davek, dajatev
Tripartite Agreement = tripartitini sporazum
two-tier market = dvovrstni trg
US Federal Reserve System = Zvezni sistem rezerv ZDA
Working papers Working papers = delovni dokumenti

Abrechnungskonto n = obračunski račun
Ausleihung f = izposojanje
Deckungsverhältnisse n = kritno razmerje
Einlage f = vloge
fällige Einlagen = zapadle vloge
Leitung f = vodstvo
Gewinn m = dobiček
Gläubigermächte pl = upniške sile
Grundgesetz n = ustavni zakon
Notenbank f = emisijska banka
Reichsbank f = Nemška centralna banka
Reparationsaufgabe f = reparacijska naloga
RM = Reichsmark f = marka rajha
Sachverständigenkonferenz f = konferenca strokovnjakov
Schatzwecheln m = zakladna menica
Staatsschuldverschreibung f = državna obveznica
Treuhandvertrag m = fiduciarna pogodba
Verwaltung f = uprava
Verwaltungsrat m = upravni svet
Zentralbank f = centralna banka